

GORENJSKI GLAS

GLASILO
SOCIALISTIČNE
ZVEZE DELOVNEGA
LJUDSTVA ZA
GORENJSKO

Gorenjska kolednica

SREČNO 86

Kaj se je letos pomembnega in zanimivega zgodilo na Gorenjskem

Od avtoceste do četverčkov

Leto 1985 sploh ni bilo tako enolično kot mislimo. Res nismo veliko novega odpirali in smo več starega popravljali, vendar smo marsikaj doživeli. Odprli smo novo, sicer še nepopolno avtomobilsko cesto Iliriko, začeli graditi elektrojeklarno na Jesenicah, dosegli rekordni turistični promet, bili priča novemu svetovnemu rekordu v smuških poletih v Planici ter ponovni jugoslovanski zmagi v slalomu v Kranjski gori, doživeli dva resna požna ropa in enega namišljenega, si belili glavo ob nekaterih prekinitvah dela in protitozovskih težnjah ter bili srečni, da sta Zvonka in Mateja rodili trojčke oziroma četverčke.

Bravo, izvozniki,

Ker nam je gospodarstvo rezalo vsakdanji kruh, začnimo z njim. Ker delajo statistični stroji vsaj z enomesečno zamudo, pišemo na osnovi podatkov za 11 letošnjih mesecev v prepričanju, da se do konca leta ni kaj bistveno spremenilo. Razen pri plačah, ki so zadnji mesec tega leta zaradi poplave najrazličnejših dobičkov, poračunov in trinajstih plač napredovale realno več kot leta 1984. Tudi na Gorenjskem, vendar ne v tolikšni meri kot drugje v republiki. Gorenjci smo ostali vredni svojega imena. Prihodnje leto bo pokazalo, ali smo ravnali prav, ker smo bili »pridnejši« od drugih, ali pa bomo spet potegnili krajši konec.

Če smo bili pretekla leta javni višje rasti industrijske proizvodnje kot na splošno v Sloveniji, potem tega za leto 1985 ne moremo trditi. Smo približno enaki kot republika, v nekaterih ozirih pa celo slabši. Tudi zaradi rasti produktivnosti leto 1985 ne bo prelomno.

Po prsij se lahko potrkamo pri izvozu. Že novembra je več kot deset naših tovarn preseglo letni plan izvoza, konec leta pa nas še posebej veseli visoko pokritje uvoza z izvozom in to tudi na konvertibilnem področju, kar ni povsod navada.

turistični delavci

Bravo tudi turističnim delavcem kljub bodečim nežam! Šest let je moralo trajati, da smo v turističnem prometu presegli rekordno leto 1979, čeprav v topano sploh nismo veliko vlagali in je gorenjski turizem razen redkih izjem med najmanj prodornimi v republiki. Bled z okolico in deloma Kranjska gora imata tudi pri tem rekordu največje zasluge, ostali pa capljajo v ozadju.

in krajevne skupnosti

Bravo tudi za večino od stotih krajevnih skupnosti na Gorenjskem. Novi telefonski priključki, ceste, vodovodi, družbeni prostori in druge, za podeželje pomembne pridobitve (seznam bi bil predolg, če bi našli vse, kar so letos naredili ljudje v svojih krajevnih skupnostih), so izviren dokaz, kako volja, sloga in pridnost ljudi premagujejo družbeno finančno sušo in pozlatijo od družbe prispevani denar. Za marsikaterega od teh skromnih aktivistov je likof po opravljenem delu edina nagrada za trud. Zaradi takšnih ljudi je naša družba bogata!

Nova šola z napako

Velika prizadevanja so bila vložena v povečevanje in modernizacijo šol, tako osnovnih kot srednjih. Letos smo tudi praznovali 10. obletnico delovanja celodnevne osnovne šole. Sicer pa pogledimo, kaj je bilo novega na tem področju.

Osnovna šola na Planini je dobila računalniško učilnico in tako sledila zgledu gimnazije. Na Trati pri Škofji Loki so začeli graditi prizidek k osnovni šoli, pa tudi sicer so v Škofji Loki obnovili dve osnovni šoli, večjo in sodobnejšo šolo pa imajo tudi v Mojstrani. Največja pridobitev je nova Iskrina šola v Kranju, ki pa ima veliko napako: nima telovadnice, kar je škoda za tako sodoben objekt. Telovadnica je za zdaj na seznamu želja. Obnovljena je bila tudi šola na Sorici. Ob tem pa še dogodek: profesorji kranjske gimnazije so s prekinitvijo dela želeli opozoriti na svoj položaj, predvsem pa na plače!

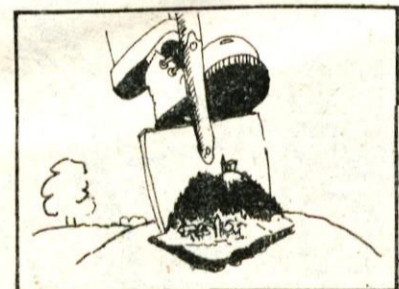
Sicer pa negospodarstvo glede prostorov ni kaj prida pridobilo. Na Trati so zgradili nov dom družbene samozasčite, na Kokrici je bila zgrajena nova samopostrežna trgovina, Jeseničani pa so dobili novo kinodvorano, s tem pa je prišel do boljših prostorov tudi radio Triglav, ki oddaja že 20 let.

Bogata kulturna dejavnost

Nemogoče je zabeležiti vse kulturne dogodke, ki so se leta 1985 vrstili na Gorenjskem. Na stotine, večjih in manjših, je bilo, od razstav, do kolonij, tečajev, gledaliških predstav, koncertov, pevskih srečanj in drugih manifestacij. Kultura živi, ustvarja, čeprav nekateri deli životarijo in ne pokažejo tistega, kar bi želeli, bodisi zaradi skromnega dinarja ali pomanjkanja volje.

Za uvod troje pomembnih pridobitev.

Tavčarjev dvorec na Visokem, loška sramota takšne sorte kot je Šmarjetna gora za Kranj, je prišel v družbeno last in s tem so večje možnosti za rešitev pred propadom. Jeseničani so obnovili Kosovo graščino, obogatili pa so znamenito Liznjekovo hišo v Kranjski gori.

Dobro smo organizirali nekatere prireditve, ki so presegle gorenjske okvire. Teden slovenske drame v Kranju je bil po letih pričakovan na novem odru Prešernovega gledališča. Prešernove nagrade so prejeli Tatjana Košir, Janez Bole, Marko Hudnik, Franci Zagoričnik, Tone Pretnar in Akademski komorni zbor France Prešeren iz Kranja. Jeseničani so pripravili uspešne mednarodni festival amaterskih filmov. V Kranju so se srečali slovenski pesniki, v Škofji Loki slikarji na Gorharjevi koloniji, v Kranju je bila ponovno uspešna poletna šola slovenskega jezika, v Radovljici akademija za staro glasbo in v Kranju mednarodni festival etnoloških in ekoloških filmov.

Varčnejši pri proslavah

Družbenopolitično življenje je potekalo v ustaljenih tirnicah, vendar je vseeno imelo nekatere značilnosti. Veliko dela je bilo vloženo v priprave na volitve prihodnje leto, v razreševanje gospodarskih in družbenopolitičnih problemov, pa naj bo večjih ali manjših, pomembnih za ožjo okolico, kot recimo prostorski problemi v radovljiški občini, v Dovžanovi soteski pri Trziču, problemi dragega ogrevanja stanovanj in nakupa stanovanj nasploh. Dobro je, da se politika obrača k ljudem.

Veliko varčnejši smo bili pri najrazličnejših proslavah, ki so v preteklosti rasle kot gobe po dežju. Manj smo jih imeli, vendar so bile vsaj nekatere vsebinsko bogatejše. Na pot smo v Dražgošah spremenili Kurirčkovo pošto, slavnostno spremljali štafeto mladosti, organizirali zbor aktivistov, borcev in internirancev v Begunjah ter sodelovali pri letošnjem vlaku bratstva in enotnosti, ki je odšel v Srbijo. Uspeh je tradicionalni izseljeniški piknik v Škofji Loki, bila pa je razen tega še kopica drugih prireditev, zabavnejšega značaja predvsem v turističnih krajih. Posebej je izstopal Bled, pa tudi Bohinj in nekateri drugi kraji.

Letošnji kranjski sejmi so bili rekordni, prispevek pa smo dali tudi k proslavljanju 90. obletnice postavitve Aljaževega stolpa na vrhu Triglava.

Športni rekorderji

Uspešni smo bili pri športu, tako po tekmovalni kot organizacijski plati. Osemindvajsetič smo pripravili prireditev Po poteh partizanske Jelovice. Naši smučarji s Petrovičem in Križajem na čelu so zmagovali. Pohoda na Stol se je udeležilo nad 4000 ljudi. Jeseničani so postali spet državni hokejski prvaki, pripravili smo maraton Treh src in evropsko prvenstvo v kegljanju na ledu.

Posebno ponosni smo na letošnjo Planico. Dobili smo nov svetovni rekord Nyekänenä s 191 metri in državnega Debelaka s 185 metri.

Osvojili smo 8505 visoki himalajski vrh Jalung Kang. Tomo Česen in Borut Bergant sta bila velika zmagovalca. Vendar je neizprosna gora vzela Boruta Berganta.

Boj za vodo in zdravo okolje

Skoraj ne moremo verjeti, koliko smo letos Gorenjci storili za boljšo preskrbo s pitno vodo in koliko več naporov kot pretekla leta je bilo vloženo v ohranitev zdravega in čistega okolja.

Zgrajen je bil vodovod iz Završnice in Radovne, s cisternami ne bo treba več voziti vode na Možjanco, prav tako pa tudi ne na Viševco in v Vrhovje. Partizanski Gozd pod Kriško goro je trajno preskrbljen z vodo, popravljen pa je tudi del ceste. Oživele pipe so povsod posledica spoznanja družbe, da je voda nepogrešljiva za življenje, prav tako pa rezultat prostovoljnega dela ljudi iz teh krajev, mladine in seveda vojakov. Za kraje in njihove ljudi, ki so letos dobili vodo, bo leto 1985 zanesljivo med najlepšimi.

Prebudila se je tudi zavest o ohranjanju zdravega in čistega okolja. Ljudje so vedno bolj s prstom kazali na tiste, ki onesnažujejo, in na tiste, ki že leta obljublajo, da bodo nekaj storili, pa niso nič drugega kot metalni ljudem pesek v oči. Omenjamo samo Hotovlje, kjer je bila voda onesnažena s fenoli in je Škofja Loka ostala brez vode, protest dela prebivalcev Škofje Loke in okolice zoper onesnaževanje Termike, primere onesnaževanja v Poljanski dolini, v Trziču, Bohinju in še marsikje.

Vedno glasneje zahtevamo, da naši gozdovi, pljuča našega okolja, umirajo, kar je dvakratna škoda: za naše zdravo življenje in za narodno gospodarstvo, kjer imajo gozdovi važno vlogo. Na to temo smo pripravili letošnjo akcijo Nič nas ne sme presenetiti. Žal pri varovanju okolja še preveč ljudi, tudi najodgovornejših za naš razvoj, stoji ob strani!

Trojčki in četverčki

● Dolgo smo čakali, da smo na Gorenjskem dobili trojčke in četverčke. Trojčke je v jeseniški bolnici rodila Zvonka Arh iz Gorij, četverčke pa Mateja Logar iz Škofje Loke.

● Razen tega še nekaj zanimivosti tega leta. Loški lovci so ustrelili medvedko, mrcino pa so menda videli tudi na Pokljuki.

● Poštar v Davči je odigral lažni poštni rop, dva pa sta bila resnična: v Hrastju so napadli in okradli pismonošo, v Kropi pa uslužbenko na pošti.

● Julija je spet pustošil vihar, novembra pa nas je prizadel zled. Škoda je ogromna.

● Delavci Surovine so med odpadki našli letalsko bombo, eksplozija plina pa je konec leta v Preddvoru povzročila pravo razdejanje in poškodovala 12 ljudi.

Skozi leto 1985 se je sprehodil Jože Košnjek

Jesenice največje gradbišče

Po nekaj letih Gorenjci ne moremo več govoriti o naložbeni suši. Na našem področju potekajo trenutno največje slovenske naložbe, ena pa je bila uspešno končana.

Dobili smo novo avtomobilsko cesto od Nakla do Ljubljane, dolgo dobrih 29 kilometrov. Gradili smo jo 901 dan! Na Jesenicah raste nova elektrojeklarna, največja slovenska naložba, ki mora biti končana leta 1987. V Mavčičah gradimo vodno elektrarno, veliko denarja namenja za razvoj kranjska Iskra — Telematika, bogatimo prenosno elektroomrežje. Trdimo lahko, da se je leta 1985 težišče slovenske naložbene politike preselilo na Gorenjsko in upajmo, da bodo dobri tudi rezultati.

Pa tudi sicer smo na Gorenjskem bogatejši za nekatere gospodarske pridobitve, sicer ne tako velike, vendar pomembne.

Alples je zgradil silos za lesne odpadke, na Planini v Kranju je bila vključena v promet telefonska centrala za 7000 priključkov, Iskrina tovarna Kibernetika v Kranju je izdelala desetmilijski enofazni števec, Škofja Loka se je priključila na plinovodno omrežje, Trzičani so na Deteljici obogatili trgovinsko ponudbo, modernizirali pa so tudi ZLIT in Lepenka, Lip v Mojstrani je zgradil novo lakirnico, Peko je dobil nov računalnik, bohinjski Filbo nove proizvodne prostore, Elan iz Begunj je proslavil z Avseniki in Stenmarkom 40. obletnico obstoja, v Kranjski gori so odprli hotel Autocommerce, kroparski Plamen je bil star 90 let, kranjska Elita 30, Obrtnik iz Škofje Loke se je preselil v nove prostore na Grencu pri Škofji Loki, Lipov tozd v Bohinjski Bistrici pa je zgradil novo kotlovnico, v kateri bodo kurili lubje, žaganje in oblance. Gradili smo nova stanovanja, vendar manj, kot smo načrtovali. Na vrata trka gradnja karavanskega predora. Z njim in elektrojeklarno bodo Jesenice največje gorenjsko gradbišče.

Če smo koga pozabili, naj nam oprostijo! Dogajale so se tudi stvari, na katere ne kaže biti pretirano ponosen. Delavci Telematike so dvignili svoj glas in terjali delo in primernejši osebnih dohodek. Tovarna je uspela in leto bo končala brez izgub. V stečaj je moral žirovski Remont, v nezavidljivem ali celo brezizhodnem položaju pa se je znašla Iskrina tovarna v Retečah pri Škofji Loki. Podjetje Kreda v Radovni so likvidirali, referendum v jeseniški Železarni o novi delitvi osebnih dohodkov ni uspel, do motenj v proizvodnji pa je prav zaradi plač prišlo v leški Verigi in jeseniškem Komunalnem podjetju. Jezili smo se nad slabimi cestami, kranjskogorskim žičničarjem je grozila prisilna uprava, Kranjčani pa so že siti obljub, da bodo dobili v Naklem novo pekarno. Od obljub, posebno pri kruhu, se ne da živeti.

Gorenjski župani so rekli

Radi se vračamo

Pred vrati so volitve. Predsednikom občinskih skupščin se iztekajo mandati in ob vstopu v novo leto smo jih povprašali, s kakšnimi izkušnjami se vračajo v združeno delo. Vsi po vrsti (z izjemo radovljiškega, ki je bil na vmesnih volitvah izvoljen pred letom dni) so dejali, da se radi vračajo, nekateri so celo potihem priznali, da funkcije niso prav radi sprejeli. Vsi pa so dejali, da so bogatejši za izkušnje, ki jih sicer ne bi imeli, da je njihov pogled na probleme širši kot je bil poprej. Povprašali smo jih, kaj jim je v preteklih štirih letih uspelo postoriti, s kakšnimi problemi so se ukvarjali, kaj jim ni uspelo premakniti in bo čakalo njihove naslednike.

FRANC BRELIH
z Jesenic

Zaslovel je z idejo o olimpijskih igrah

marsikaj spremeni, če si tam, tega niti ne opaziš.

»Kaj vam je v jeseniški občini v teh štirih letih uspelo premakniti?«

»Na začetku mandata so se razmere šele zaostrovali, kriza se je medtem poglabila, spremembe so bile tolikšne, da smo morali razvojne cilje na novo postaviti. Na področju črne metalurgije je prišlo do razpleta v zvezi z gradnjo nove elektrojeklarne, kar bo imelo daljnosežne posledice na razvoj občine. Premaknile so se stvari glede karavanškega predora, ki je tik pred zdajci. Tudi predor in hitra cesta bosta krepko vplivala na razvoj, ne le Jesenic, ampak vse Gorenjske. Skupaj bomo napravili študijo, kaj vse naj bi zgradili ob novi cesti.«

»V zraku visi vprašanje Vršiča.«

»Gradnjo vršičkih žičnic smo dali v načrt, vendar to vprašanje še ni dorečeno, obstajajo nasprotovanja proti posegom v Triglavski narodni park. Turističnemu razvoju Kranjske gore smo dali velik poudarek, v

zadnjem času se stvari tam že premikajo, zgraditi pa bo treba nove zmogljivosti, tako hotelske kot spremljajoče.«

»Kje ste bili manj uspešni?«

»Premalo je bilo storjenega v kovinsko predelovalni industriji, pri njeni posodobitvi in povezavi z Železarno.«

»Zasloveli ste z idejo o olimpijskih igrah?«

»Porodila se je v okviru sodelovanja treh dežel, v zadnjih letih smo poudarili razvoj sodelovanja Alpe-Jadran. Turistična središča treh dežel imajo možnosti celovite turistične ponudbe, ki že nastaja, uveljavljen je enotni smučarski pas. Možnosti je seveda še dosti. V Kranjsko goro in v Planico želimo pripeljati velike športne prireditve, saj je dobro prirejanje takšnega tekmovanja najboljša reklama.«

»Ob koncu se povejte, kakšno, sodite, je sodelovanje gorenjskih občin?«

»Mislim, da smo se kar dobro razumeli, predsedniki občinskih skupščin smo se večkrat sestali tudi ob problemih, ki so skupni za vso Gorenjsko. Med gorenjskimi občinami ni večjih razlik, zato morda v Sloveniji ne nastopamo tako udarno kot Maribor, ki za sabo potegne druge štajerske občine.«

JANEZ PIŠKUR
iz Trziča

»Po trinajstih letih odhajate v šolstvo, z eno nogo ste že odšli, kakšno so izkušnje?«

Dovolj dolgo sem opravljal družbenopolitične funkcije v občini, rad odhajam. Mislim, da je bila to zame velika šola, spoznal sem širino problemov, ki jih ljudje včasih občutijo pasivno, včasih pa tudi preveč napihnejo. Ni pa več tolikšnega zaupanja ljudi, saj se v zdajšnjih razmerah stvari počasi premikajo. Vsa leta me je motilo, da se nekatere dogovorjene stvari zelo počasi uresničujejo, s čimer se izgublja sredstva, manjša pa je tudi pripravljeno ljudi. Lahko pa rečem, da smo v občinskem vodstvu dobro sodelovali, da smo skupaj reševali probleme, kot komunisti ocenjevali delo.«

»Tudi pripravljenost združene dela za reševanje problemov je bila velika.«

»Naše združeno delo je imelo vedno poslušaj za širše probleme, za dodatno združevanje sredstev. Tako smo gradili vodovod, telefonsko centralo, obnovljali celo planinske kočice.«

»Tržiško gospodarstvo se v zadnjem letu srečuje s težavami.«

»V zadnjih letih je doseglo velike uspehe pri izvozu, Peko in Zlit pro-

V Trziču že vrsto let ne poznajo prepira

data polovico izdelkov na tuje, tudi BPT je postala močan izvoznik, kot novi se pojavlja Kartonažna tovarna. Druga plat pa je seveda dohodek, v BPT se letos srečujejo s težavami, v Zlitu je deloma vzrok izgub. Tudi naložbena dejavnost je bila v preteklih dveh letih živahna, letos je upadla.«

»Trzič je kot obmejni kraj zanimiv za kupce onstran meje.«

»Trgovski center na Deteljici dobiva pravo vsebino, nismo pa še zadovoljni z vsemi trgovskimi lokali, lahko bi imeli boljše ponudbo. Vse več pa je tam tujih kupcev, že okoli 40 odstotkov. Ob sobotah pa tja pripeljejo tudi avtobusi iz vseh koncev Slovenije, privlači jih predvsem Pekova prodajalna. Menimo, da bo Mercator tam poskrbel za prodajo delikates in vin.«

»Kaj trenutno najbolj žuli ljudi?«

»Največ težav imamo s cestami in vodo, ljudje pa vse bolj zahtevajo telefone. Trenutno so najbolj v modi, če lahko tako rečem, pri čemer se zavedam, da je danes to potreba, ne luksuz, posebej za oddaljena naselja in hiše, kjer ljudje pravijo, televizija nas je povezala s svetom, telefona pa ne moremo dobiti, da bi lahko hitro poklicali živinozdravnika. Toda, žal, je tako, da je lažje brez sodelovanja PTT potegniti telefone v Gozd, zapleta pa se pri priključevanju na tržiško centralo.«

»Radi pravimo, da je Trzič postal znan z Bojanom Križajem, imate tudi nekaj prireditev, ki so ponesle ime Trziča v svet.«

»Res je Trzič znan po zaslugi smučarije, na Zelenici imamo tradicionalna smučarska tekmovanja, tam se je pravzaprav začelo naše vrhunsko smučanje. Trzič pa je znan tudi po razstavi mineralov in fosilov, po Dolžanovi soteski, zamisel o geološki transverzali je nastala pri nas.«

IVAN CVAR
iz Kranja

Iskrina šola je pridobitev za vse Gorenjsko

renjske, saj so to delovni poklici, ki jih potrebuje vsa industrija. Želeli smo zastaviti tudi gradnjo osnovne šole na Planini, projekti so pripravljene, prepričan sem, da se bo še pred iztekom mandata gradnja začela. Prihodnje leto pa bi morali začeti graditi telovadnico pri Iskrini šoli.«

»Kako uspešni ste bili v Kranju pri uresničevanju načrtov?«

»Zelo smo se trudili. Če pogledam nazaj, lahko rečem, da je v teh težkih časih Kranj izpolnil pričakovanja, čeprav smo se srečevali s težavami, motnjami v proizvodnji, pa je združeno delo z velikimi napori le premagalo težave. Obdržali smo polno zaposlenost in, kar je bistveno, združeno delo je uvidelo, da ni rešitev v tem, da v Kranj privabijo nove delavce, temveč v tem, da proizvodnjo prenašajo na območja, kjer ljudje nimajo dela. Kljub težkim gospodarskim razmeram in zmanjšani akumulaciji vendarle vlagamo v modernizacijo progra-

mov, omeniti velja Savo, Iskro, Tekstilindus, Planiko, Gorenjski tisk. Zanalozbe sta značilni usmerjenosti v izvoz ter sodobnejša tehnologija, ki bo omogočala zaposlitev šolane domače mladine. Programi so bili seveda večji, toda zaradi omejitev uvoza opreme vsi niso bili uresničeni, prepričan sem, da bodo v naslednjih letih.«

»Veliko simpatij ljudi ste si pridobili, ker Tekstilindusov dimnik ne puha več saj na mesto?«

»Za Kranj je to seveda pridobitev. Velika pridobitev pa je vodna elektrarna Mavčiče in v zvezi z njo čistilna naprava. Naslednja je nova pošta na Planini s 7 tisoč telefonskimi priključki. Ljudje so v zadnjem času pripravljene veliko vlagati v telefonsko omrežje, predvsem v oddaljenih, hribovskih vaseh, kjer je telefon resnično potreba. Te akcije bomo nadaljevali, pereč problem pa postajata pošta in telefonska centrala v Stražišču.«

»Kakšno je po vašem mnenju sodelovanje gorenjskih občin?«

»Srečevali smo se s podobnimi problemi, seveda pa imamo tudi vsak svoje. Večkrat smo poskušali, da bi imela regija enotno stališče in ga tudi prikazovala kot problem rešije.«

MATJAŽ ČEPIN
iz Škofje Loke

»Prišli ste iz Gorenjske predilnice, slišati je, da se boste vrnili v gospodarstvo, s kakšnimi izkušnjami?«

»Po poklicu sem gospodarstvenik, tudi delo v gospodarstvu mi daje večje zadovoljstvo, upam, da se bom vrnil v gospodarstvo. Vendar pa mi za ta leta ni žal, kljub temu da te funkcije nisem rad prevzel. Spoznal sem življenjsko širino, bolj razumem probleme, širše jih lahko ocenjujem. Motilo pa me je, da je ta funkcija včasih premalo jasna, odgovornost za posamezne stvari prav tako. Ljudje radi mečejo odgovornost na občino, če so luknje na cesti, če se preveč kadi iz dimnikov, celo, če je tovarna v izgubi, češ zakaj pa niste pravočasno ukrepali.«

»Kakšna so bila ta štiri leta?«

»Težka so bila, pod nenehnimi omejitvami. Ob solidnem poslovanju gospodarstva nam je uspelo negospodarstva zadržati na ravni, kar ni bilo lahko, saj nam je družbeni proizvod padel, šele letos raste. Gospodarstvo je dokaj zastarelo, šele zadnje čase vlaga več v opremo, v naš prostor je prišlo 8 milijonov dolarjev kredita IFC. Uspešno pa uresničujemo referendumski program, narejeno bo vse, kar je bilo obljubljeno. Uspešna je bila akcija na področju telefonije, zgra-

Danes ljudje zahtevajo čisto okolje

jen je bil plinovod, ni večjih zastojev pri stanovanjski gradnji, obnovljamo staro mestno jedro.«

»V letih, ko ste bili direktor Gorenjske predilnice, je bilo tam veliko narejeno za posodobitev opreme. Kaj je prvi pogoj za to?«

»Vodstvo mora imeti jasen cilj, kaj hoče, kakšna bo tovarna čez pet let. Ko veš, kaj bi rad, se začne mukotrpna pot, saj je uvoz opreme povezan z omejitvami. Tega pa se marsikje ustrašijo. Toda le vlaganja v novo opremo in tehnologijo bodo prinesla večji dohodek, izvoz, razrešitev ekoloških problemov.«

»Škofja Loka dobiva v očeh Slovenije podobo greznice.«

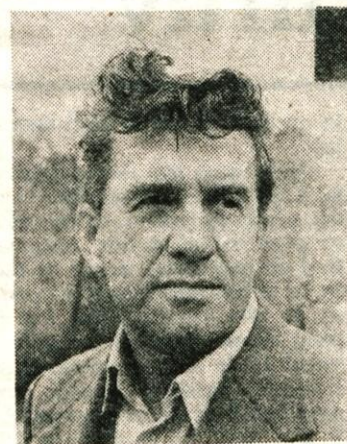
»Upam trditi, da je občina kot celota še vedno ena najčistejših v Sloveniji, preveč smo pod vtisom žarišč onesnaževanja. Te pa imamo in so posledica usmeritve razvoja le v pehanje za dohodek. Ljudje danes zahtevajo čisto okolje, osvestili so se, da žive le enkrat, da ni vse le dohodek. Do teh problemov se torej ne moremo več obnašati mlačno, če smo doslej onesnaževalcem postavljali zahteve, je zdaj prišel čas, da radikalno zahtevamo sanacijo. Prepričan sem, da bodo do konca prihodnjega leta premiki narejeni.«

»Problem ostajajo ceste.«

»Pri cestah ni bilo narejeno dovolj, v prihodnjem letu bo več. Če sta imeli doslej prednost gradnja osnovnih šol in telefonija, bodo v bodoče poleg telefonije to ceste.«

»Med uspehe je moč šteti, da se hribovske vasi ne praznijo.«

»Z velikimi intervencijami družbe nam uspeva zadržati ljudi v hribovih, takšna je občinska politika zadnjih petnajst let. Za te ljudi je pomembno, da so jim delovna mesta v dolini blizu, da se jim ni treba voziti predaleč, da imajo trgovine, šole. Navsezadnje je to tudi varstvo okolja.«

BERNARD TONEJC
iz Radovljice

V njegovi pisarni vise slike Radovljice, Bleda in Bohinja

dni, zato vas lahko vprašam, s kakšno problematiko ste se ukvarjali letos?«

»Lani se je podrl prostorski plan, zato je bila ustavljena stanovanjska gradnja in komunalno urejanje, kar je seveda napravilo tudi materialno škodo, saj je danes gospodarjenje z denarjem prav tako pomembno kot njegovo ustvarjanje. Odločili smo se za skupni nastop komunalne in stanovanjske skupnosti, sestavili posebno delovno skupino. Pereči problemi oskrbe s pitno vodo so že rešeni, poprej so ponekod postavljali celo pogoj, nobene gradnje, dokler ne bo dovolj pitne vode. Premik je napravljen tudi pri stanovanjski gradnji, z gradnjo stanovanj v Lescah sta povezana tudi ureditev dostopa in komunalna.«

»Veliko težav imate s cestami, kaj je z bohinjsko cesto?«

»Določen je bil že dan otvoritve, dograditev je preprečil sneg. Cesta je že prevozna, tudi pluzena bo, vendar pa je še v gradnji, saj manjka popolna oprema. Posebej v Bohinju so ceste problematične, zato Bohinjci zahtevajo vrstni red: od Bohinja do Radovljice. Z novim načinom

zbiranja denarja bomo lahko naredili več, glede načina dela in gospodarjenja s cestami pa smo se že pogovarjali, odnose med cestno skupnostjo, Cestnim podjetjem in krajevnimi skupnostmi bo treba postaviti na drugačno osnovo.«

»Zdaj se spopadate s problemi glede trgovine?«

»Imamo domače trgovce, močno so prisotni tudi drugi, vendar je v precejšnjem delu občine trgovska mreža skrajno zanemarjena. Mislim, da ni nikjer tako bedne trgovine kot v vasi Ljubno, kjer ljudje že vrsto let zahtevajo rešitev. Tudi drugod niso zadovoljni. Verjamem, da je gradnja centralnih skladišč potrebna, če želijo trgovci imeti zaloge. Prepričan pa sem, da imajo vse trgovske hiše, ki poslujejo na območju občine, skupaj dovolj skladišč, vsaka zase pa ne. Ali je torej smotno, da vsaka zase gradi skladišče? Če bodo zaloge reševale vsaka zase, ni moč pričakovati izboljšanja trgovske mreže.«

»Se pred meseci ste opozarjali, da osebni dohodki v gospodarstvu rastejo hitreje kot dohodek.«

»Nisem pristaš nizkih osebnih dohodkov, vendar pa morajo visoki osebni dohodki imeti osnovo v poslovanju in rezultatih. Ob polletju so gospodarski rezultati v občini zbužali skrb, v zadnjih mesecih pa se je uspešnost gospodarjenja povečala, v večini delovnih organizacij je opazna razveseljena rast.«

Župane je obiskala Marija Volčjak

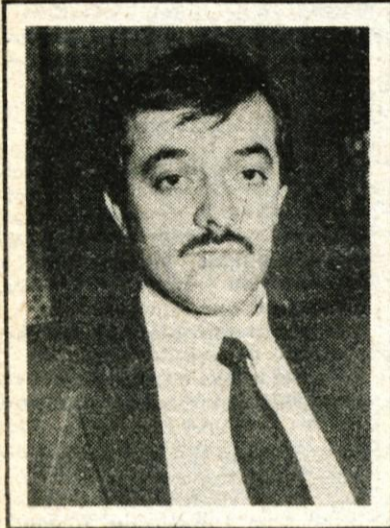
Kakšno je bilo leto 1985 in kaj prinaša leto 1986 koroškim Slovincem

Obramba skupnega dvojezičnega pouka

Pogovor s Feliksom WIESERJEM, predsednikom Zveze slovenskih organizacij na Koroškem

● **Aprila letos je Zveza slovenskih organizacij na Koroškem, naslednica Osvobodilne fronte slovenskega naroda, slavila 30. obletnico delovanja. Jubilejni zbor je soglasno potrdil načela delovanja. Katera so bistvena?**

»Naša organizacija, prekaljena in preizkušena v tridesetletnem

boju za pravice Slovencev na Koroškem in za demokratične odnose v republiki Avstriji, ostaja nadstrankarska, zbirna, narodnostnopolitična organizacija, v kateri so dobrodošli vsi Slovenci, ki se ne glede na politično in versko prepričanje zavzemajo za enakopravnost Slovencev v avstrijski družbi in za rast njene demokracije. Naše delovanje gradimo na akcijski enotnosti vseh slovenskih organizacij na Koroškem in na sodelovanju z demokratičnimi silami Koroške in Avstrije. Smo proti zapiranju v ozke slovenske strukture, obenem pa težimo za višjimi in učinkovitejšimi oblikami medsebojnega sodelovanja. Bistvo delovanja Zveze slovenskih organizacij na Koroškem je antifazišizem in spopad z njim in njemu podobnimi silami, ki zadnje čase vedno pogosteje najdejo zatočišče prav na Koroškem in se od tod povezujejo s sebi enakimi v Zvezni republiki Nemčiji in Italiji, predvsem na Tržaškem. Prav tako poönovno poudarjamo, da smo koroški Slovenci del avstrijske družbe, hkrati pa tudi del slovenskega naroda. V skupnem slovenskem kulturnem prostoru želimo prispevati k temu, da bi bila vsa slovenska kulturna zakladnica odprta nam in da bi tudi

mi lahko prispevali vanjo. Sedaj je pomembno konkretno sodelovanje s Slovenijo in Jugoslavijo, pa naj gre za kulturo, šport, gospodarstvo, planinstvo, lovstvo, informatiko in številna druga področja.

● **Slovenci na Koroškem ste pred težko preizkušnjo: ali boste ubranili dvojezično šolo, v katero se ne zaganjajo več samo nazadnjaki, ampak celo uradna koroška politika?**

»Leta 1985 je bil boj za dvojezično šolo v ospredju. Velik del demokratične koroške in avstrijske

javnosti stoji z nami na trdnem stališču, da je za razvoj demokracije in enakopravnega sožitja bistvena izgradnja dvojezičnega skupnega pouka. Heimatdienstovci, abwerkampfovci in svobodnjaki ter njim enaki pa zahtevajo ločitev pouka na neprijavljene in prijavljene k dvojezičnemu pouku. Ozadje te nakane je strašno: k dvojezičnemu pouku prijavljene otroke stisniti v geto in jih na razne načine ponemčiti, neprijavljene otroke pa itak s slovenskim poukom ne bodo imeli stika, čeprav bi bili med njimi tudi otroci slovenskih staršev, ki pa svojih otrok zaradi najrazličnejših vzrokov k dvojezičnemu pouku niso prijaviili. Tako bi v bistvu dvakrat udarili po slovenskih šolarjih. Pojavlja se parola po skupni šoli, vendar ločenemu pouku po razredih. Že v tem primeru bi ostala samo skupna streha, pouk pa ločen. Čez nekaj časa pa tudi skupne strehe ne bi bilo več in to bi bil pravi apartheid v napredni Evropi. Vodja koroških svobodnjakov Haider je pred meseci zahteval narodnostni proporc, ki so ga

uveljavili na Južnem Tirolskem v Italiji. Prišlo je do velikih napetosti in neofašisti so, na primer, dobili večino v mestnem svetu Bolzana oziroma Bozena. Slovenci se proporcja bojimo. Na Koroškem utegnemo vzeti za osnovo ljudsko štetje leta 1981 in reči: toliko Slovencev sme biti v javnih službah, toliko slovensčine je dovolj. Za nas bi bil to strašen udarec. Privsem tem mešetarjenju pa je najbolj žalostno, da tri vladajoče koroške stranke, s socialisti na čelu, na plečih Slovencev iščejo medsebojni kompromis, ne pa kompromis s Slovenci. To so strankarski interesi in volilni načrti, kdo bo dobil pri kom več glasov, kdo bo dobil 51 odstotkov glasov in s tem

absolutno večino ter deželnega glavarja. Tako ravnajo tudi socialisti, čeprav za ceno svojega programa. Vodilni politiki prednjačijo pri podpihovanju narodnostne mržnje, čeprav je koroško javno mnenje, ki ga tvori nemško govoreča večina, bolj naklonjeno Slovincem. V napadu na dvojezično šolo vidimo veliko zgodovinsko krivico, saj smo Slovenci z osvobodilnim in protifašističnim bojem gradili svobodno Avstrijo, dobili z državno pogodbo nekatere pravice, na primer do leta 1959 obvezno dvojezično šolo, potem pa so se pravice iz leta v leto zmanjševale. Koroške stranke želijo z dvojezično šolo opraviti na hitro, čeprav je to pristojnost zvezne vlade. Demokrati, znanstveniki in mnogi drugi izobraženci z vodstvom celovške univerze vred pa zagovarjajo naše stališče, naj se izvedejo šolski poskusi v nekaterih šolah, ki naj jih potem razne ustanove tudi s stališča na

rodnostnega sožitja analizirajo, šele nato pa naj bodo na vrsti spremembe zakona, če bodo seveda potrebne. Takšni zakoni pa morajo biti vedno v korist manjšine in sožitja. Če bo prišlo do rušenja dvojezičnega pouka, bomo že januarja in februarja s tem seznanili evropsko javnost in seveda Slovenijo ter Jugoslavijo. Podiranje dvojezičnega šolstva je napad na 7. člen avstrijske državne pogodbe, ki jo je podpisala tudi Jugoslavija!

● **Prihaja leto 1986. Kaj bo ustaljeno v vašem delovanju in kaj novo, kar bo trdnost slovenske skupnosti še povečalo?**

»Boj za dvojezični pouk nas bo zaposloval še nekaj časa. Rad pa bi povedal še tole: slovenske organizacije moramo doseči še večjo stopnjo učinkovitosti in organiziranosti. Rezultat usklajevanja političnega dela osrednjih organi-

zacij naj bo višja raven akcijske enotnosti, udarna koordinacija na kulturnem področju in popolna uveljavitev koordinacijskega

gospodarskega odbora, ki edini lahko zagotovi enotnost akcije in poveže zadružni, mešani in zasebni sektor gospodarstva ter sproti razrešuje tudi kadrovska vprašanja. Bolj bomo morali upoštevati demografske analize, socialno sestavo ljudi na dvojezičnem območju, ponudbo delovne sile in kvalifikacijo. Postati moramo stičišče blagovne, tehnološke in druge menjave, za kar imamo dobra izhodišča: smo dvojezični, poznamo družbenopolitične in gospodarske razmere v eni in drugi deželi, pa tudi drugje v Evropi, smo lahko pomembni v strategiji slovenskega in jugoslovanskega izvoza. Biti moramo most, prek katerega bo šla ta menjava. Letos smo naredili na vseh področjih, tudi na gospodarskem, pozitivne korake. Vendar je vsaka evforija škodljiva. Smo na začetku zagotavljanja gospodarskega razvoja manjšine. Ko gradimo zamejsko gospodarstvo, nimamo v mislih nobene alternative avstrijskemu gospodarstvu, ampak samo gospodarski razvoj tega področja v povezavi z menjavo Slovenije in Koroške ter Avstrije in Jugoslavije. Manjšina ima seveda pri tem svoje potrebe in posebnosti. Pomembno se mi tudi zdi ogromno samorastniško delo v naših športnih organizacijah. Veliko talentov imamo, popolnoma neznanih ali takšnih, ki prihajajo v vrh koroškega in avstrijskega športa. Naša osrednja športna zveza jih mora spremljati in jim nuditi materialno in strokovno pomoč, pri tem pa lahko veliko pomaga Slovenija s svojimi strokovnimi kadri, izkušnjami in prireditvami. Enako je s kulturo. Naše organizacije se trudijo, da bi našle nove oblike dela, vabljuje za mlade, bolj ali manj zavedne Slovence. Najti bo treba oblike, ki bodo mlade privlačevale. Če bomo prihodnje leto pri tem uspešni, bo naše veliko zadovoljstvo.

Jože Košnjek

● **Ob tej priložnosti želim bralcem Gorenjskega glasa, vsem Gorenjkam in Gorenjcem, s katerimi smo sosedje, srečno, zdravo in uspešno novo leto. Obenem se zahvaljujem vsem, ki so leta 1985 prispevali, da je bilo naše sodelovanje ne le ohranjeno, ampak bogatejše, za njihov trud!**

V 40 letih le nekaj dni v bolniški

Doma čajčki, na "šihetu" pa vedno zdrav

Ludvik Podlesnik z Jesenic je bil v 40 letih dela v jeseniški šamotarni le nekaj dni v bolniški — V vseh letih zamudil le petnajst minut

Jesenice — Ludvik Podlesnik z Jesenic ima za seboj 40 let dela v enem izmed najbolj »težkih« obratov jeseniške Železarne, v šamotarni. V njej vzdržijo najbolj čvrsti, saj še danes radi govore: kdor v šamotarni ostane, je neumen in močan. Prepih, prah in mraz so za mnoge tako pogubni, da ostanejo le nekaj let. Delo je zdravju škodljivo, zato naj bi bili delavci v šamotarni zaposleni največ tri ali štiri leta.

Ludvik Podlesnik pa je delal v šamotarni vse življenje, in še več: v vseh teh letih je imel pri zdravniku popisan le en zdravstveni karton, saj se je podal skozi vrata ambulante le osemnajstkrat. Verjetno je eden izmed redkih, ki bi tako malo »marodirali« in obenem opravljali najtežja dela. Njegova bolniška odsotnost nikoli ni bila daljša od treh dni, se pravi, da je opravil le rutinske zdravstvene preglede.

»V šamotarni sem začel kot čisto navaden delavec z malo šole in po nekaj letih postal delovodja,« pravi Ludvik Podlesnik. »Ži-

vljenje nama z ženo Angelco nikoli ni prizanašalo, ko sva, ona iz Vodice pri Kranju in jaz z Dol pri Litiji, prišla na Jesenice. Ko so se nama rodili dvojčki, smo stanovali v eni sami podnajemniški sobici na Lipcah; življenje je bilo obupno.

Vesel sem bil, da sem na Jesenicah našel delo in nikoli nisem niti pomislil, da bi odšel. Tedaj smo delali veliko, zaslužili pa manj kot danes. Če se me je polotil kašelj ali me je napadla vročina, mi je žena doma skuhala čaj, pa je bilo dobro. Na delu se je s trmo in s stisnjenimi zobmi že dalo vzdržati, moral sem potrpeti, saj bi družinski proračun še kako hudo občutil tisti dinar manj, ki bi ga odtrgali zaradi bolniške.

Spominjam pa se, da me je nekaj tednov hudo bolel hrbet, tako zelo, da bi tulil, ko smo dvigovali opeko. A se je tudi to dalo vzdržati,« pravi Ludvik Podlesnik, ki ga njegovi sodelavci danes, ko je že v pokoju, še vedno pozdravlja-

jo na cesti in se ga radi spominjajo.

»Hotel sem biti dober delovodja, kajti trdim, da so delavci dobri, vestni in pridni, če se v obratu med seboj dobro razumejo. Red pa mora biti, delati se mora in če bi bili danes bolj gospodarni, bi bilo vse drugače. Pol ure pred delom sem bil vedno v tovarni in le enkrat samkrat sem zamudil petnajst minut. Tedaj smo delali še na tri izmene in bilo je v času, ko so tovarne prilagodile delovni čas mednarodnemu železniškemu voznemu redu. Ušlo mi je iz glave in zamudil sem.

Pri zdravniku? Na Golniku so mi pri preventivnem pregledu rekli, da lažem, ker trdim, da nisem prebolel pljučnice. Res nisem vedel, da sem jo. Najbolj smešno pa se mi je zdelo, ko sem se urezal v prst in dobil pet šivov. Zaradi teh petih ubogih šivov sem se moral oglašiti pri sedmih zdravnikih — in kajpak komaj čakal, da sem šel nazaj na »šihet«.

Ludvik Podlesnik, ki so mu podelili red dela s srebrnim vencem, prejema 40.000 dinarjev pokojnine. Rad hodi po hribih in nabira gobe po rodni Dolenjski in zadovoljen je, da je še vedno tako zdrav.

D. Sedej

Ob četrti knjigi Ukane

Toneta Svetine vojna proti vojni

V bojih preminuli, ki jih preživeli ne bodo vzeli s seboj na ladje spomina, bodo utonili v morju pozabe, kot da jih nikoli ni bilo

Te dni si obiskovalci hiše v Mlinem pri Bledu, v kateri stanuje Tone Svetina, kar podajajo ključko: eni mu še vedno voščijo za 60-letnico, druge je prinesla radovednost zaradi težav ob izidu četrte knjige Ukane, tretji mu stiskajo roko za nedavno prejeto državno odlikovanje, red dela z rdečo zastavo, spet druge zanima, kako gre gradnja le nekaj korakov oddaljene galerije. Svetina je prijazen človek, vedno si vzame čas za pogovor, za klepet ob ognju odprtega kamina.

Ko je pred dvema desetletjema izšla prva knjiga Ukane, vojnega romana na slovenskih tleh, spleta resničnosti in literarnega snovanja, si najbrž nihče, niti sam avtor, ni zamišljal, da se je lotil dela, ki pravzaprav ne bo nikoli končano. Prav gotovo seciranje lastnih in občečloveških izkušenj iz zadnje vojne, s čimer se vsa leta ukvarja Svetina z zagrizenostjo vojaka, ki mora izpolniti nalogo, niti ni osnovni namen njegovega pisanja. Svetina je namreč tudi upornik, ki poziva k uporabi — k preganjanju nasilja med ljudmi; le tako se bo človek spet lahko sporazumel s človekom. Takšno resnico pripoveduje v svojih knjigah. Z resnico pa je tako, kot bi pogledal v sonce — vedno nekoliko zaščemi.

Ukana IV in ukanjeni Svetina

Nova, četrta knjiga Ukane, je izšla na veselje pa tudi na jezo avtorja, saj knjiga ni takšna, kot jo je Svetina napisal. Založba Borec si je namreč iz rokopisa dovolila izpustiti približno 60 strani. Toda avtorja ne boli toliko, da je bil izpuščen sem in tja kakšen

premi govor, bolj to, da so izpuščeni celo odstavki — drobne estetske »špice«, mehki, s čustvi nabiti vstavki romana.

Je to cenzura ali ne?

»Ne, pri nas ni državne cenzure, bolj se mi zdi, da gre za cenzuro samozvanih grup. Preseneča me, ker si doslej kaj takega pri založbi nikoli niso dovolili, pa če je šlo še za tako bodikavo postavljene besede, za načenjanje tabu tem. Ko sem v prejšnjih knjigah opisal likvidacijo bele garde v Rogu, ni bil črtan niti en sam samcat stavek.«

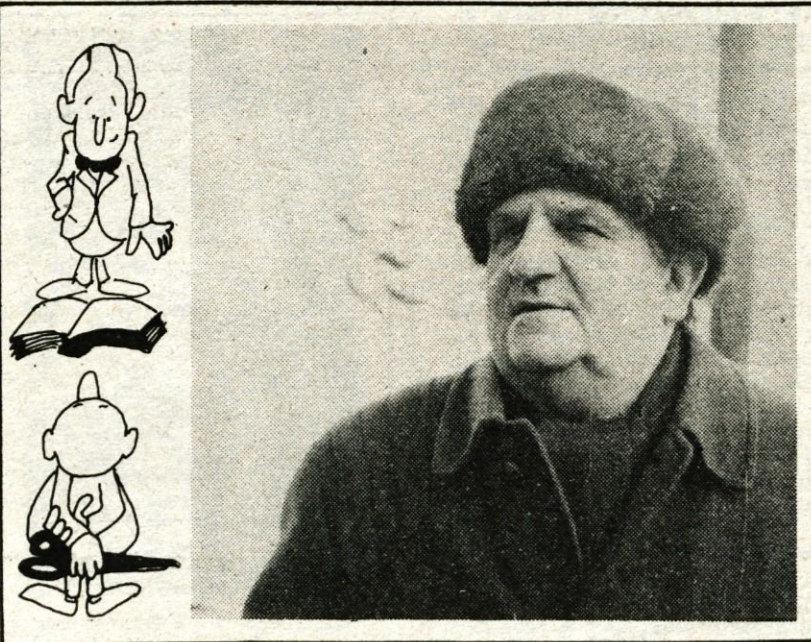
Toda pisatelj ima vendarle pravico, da se postavi za svojo knjigo — izšla naj bi neokrnjena ali pa sploh ne. Ste to pravico izbrali?

»Sem poskusil, pa so me taktično potisnili pred izbiro: ali knjiga, okrnjena kot je, izide letos ali pa bo moja zahteva po zvestobi rokopisu izid zavlekla v drugo leto. To pa spet ni vseeno, knjigo pišem tri leta, zato nestrpnost čakaš na njen izid.«

Roman o romanu

Pisatelj sam tako označuje svojo novo knjigo. Posega v čas od leta 1948 pa do Titove smrti. Z značilno obsežnim in nadrobno načinom Svetina odslikava, kako Vojko Sever, to je pisatelj sam, doživlja povojni čas, tudi njegova družina, kako ga doživljajo resnični in literarni junaki Ukane.

V knjigi odgovarjate na vprašanje, zakaj se je Vojko odločil napisati epopejo. Ste povedali tudi kaj takega, kar je bilo doslej neznano o izdajstvih?

»Že s prvo knjigo Ukane sem si zastavil načrt, kaj vse bo treba povedati, uresničujem le zastavljeno. Je pa res, da nekaterim ni do tega. Sem eden redkih ali še vedno celo edini, ki je lahko vrsto let listal po zaupnih dokumentih. Od tod izvira tudi vrsta podatkov, ki sem jih uporabil v doslej napisanih knjigah Ukane. Zato je marsikomu tudi veliko do tega, da bi umolknil.«

Začenjate z letom 48., resnicoljubno pišete o tem, kako ste morali preganjanje ljudi, se nato komaj izognili usodi mnogih na Golem otoku — je tako pisanje tudi recept, kako se izgubi prijatelje?

»Je. Vedno se tistemu, ki hoče pisati resnico, kasneje dogajajo neprijetnosti. O tem, da so to pri nas za nekatere nedotakljive teme, sem izvedel iz groženj, ki so pospremile izid druge knjige Ukane, da ne govorim o naslednjih.«

Vendar Tone Svetina ne bo molčal?

»Ne, ne bom. Predvsem zato ne, ker moje pisanje ni nobeno maščevanje tistim, ki so v zadnji vojni preizkušnji skrenili. Nasprotno, pripovedujem, da je vojna travma, epidemija, rak človeške zavesti. Ko se ena vojna konča, se moramo braniti začetka nove, kajti doslej so si vojne še vedno sledile. Vse, kar delam, ima namen osveščati ljudi proti vojni: eni to delajo z verzi, drugi z besedo, tretji svoja doživetja zazidajo vase.«

Besede

ne povedo vsega

Zase pravite, da ste bojevnik v besedah. Toda že večkrat ste rekli, da besede ne morejo povedati vsega. Že najmanj toliko časa kot pišete, ustvarjate tudi skulpture.

»Besede imajo svoje meje, ustvarjanje skulptur pa je le drugačna govorica za vse, kar moram povedati; te železne oblike so nekak protest proti uničevanju z orodjem, ki ga je človek iznašel za uničevanje.«

Lea Menciger

Obdan z vsemi temi simboli katastrof in podob razkroja v železu, obupa in strahov — strahovi menda izgube svojo moč, če jim damo materialno obliko — Svetina nadaljuje to, kar ve, da ne bo nikoli končano: vojno proti vojni. Odkar živi z Ukano, z junaki knjige, za katere so zgodbe le ilustracija temnih in skritih sil — ukan, groženj človeku, odkar v besedi in skulpturah govori o uničevalnem nesmislu, se pravzaprav sam najmanj spreminja. Le malo sivine se je prikradlo v še vedno uporne lase. Še vedno zna kaj po gromovniško povedati, povsem drugače govori, kot pa mu teče pisana beseda, ki je razločna, enostavna, čista, kot bi jo skozi planinske potoke pretakal. Še vedno, kadar se v debati razvema, nagiba glavo, kot bi grlo nastavljal volkovom. Tak bi moral biti njegov avtoportret v železu, ki pa se ga verjetno ne bo nikoli lotil. Tak bo tudi ostal ta uporni mož, ki za zunanjo robotostjo trentarskega lovca skriva, da ne bi mogel živeti brez umirjene miline Blejskega jezera, brez prijateljstev, stikanih takrat, ko je s treskom razpadal svet in njegovi sistemi. Predaja, poraz, mlačnost, obup — tega ni v Svetinovem besednjaku. On in podobni ne odnehajo niti takrat, ko noga ne najde več zanesljive stopinje v stezi, ko roka ne stisne več tako trdo oprimka v steni. Toda sledi za takimi so vedno globoke.

Berta Golob:

Materinščina je narodova popkovina

Brez jezika ni človeka. Jezik bo živel, dokler bo živel človek. Zato se za jezik ni bati. Da pa se spreminja, je nujno. Se je in se bo. To je del življenja.

V odnosu do materinščine ni treba biti okostenel konzervativec, ki ne bi prenesel nobene spremembe. Na razvoj jezika je treba gledati trezno, razumeti, da vanj vdirajo novosti in spremembe, ki se jih ne more docela ubraniti. Bilo bi narobe, če bi se jih, ker potem marsičesa ne bi mogel izraziti.

Nekaj pa je res. Tako imenovana skrb za materinščino je bila dolgo usodno zanemarjena. Zdaj se izboljšuje in se bo še. Materinščina nam je prišla do zavesti s prvim pismom socialistične zveze, z velikim simpozijem Slovenščina in javni rabi. To so zunanji kazalci, ki pravijo, da je skrb za jezik živa.

Naše znanje materinščine je prešibko. Krivda za to se začne že doma, v družini, potem se prenese v šolo, nato na samoizobraževanje.

Materinščine ne moreš dobro poznati, če nimaš pravega odnosa do nje. To pomeni, da je v šoli prvenstvena jezikovna vzgoja, ki se prepleta s poukom. Šolar mora spoznati in dojeti, zakaj materinščina, da je to prvotno človekovo izrazilo.

Zame je materinščina narodnostna popkovina. Z njo si pritrjen na dom in na domače. To pa mi ne brani znanja tujih jezikov. Z materinščino sem privezan na dom, vzpostavljam zvezo s preteklostjo v rodove nazaj, imam korenino za rast. Z znanjem tujih jezikov pa sem državljani sveta. Svet mi je odprt, dan mi je spomin človeštva, ki je shranjen v knjigah. Ni treba, da ostanem v domačem »garkeljnu«. Kakor je lep in dehteč, čez plot domačega jezika naj bi vsak človek segel. Tudi tisti, ki še misli, da znanja

tujega jezika ne potrebuje. Kaj bo počel brez njega v informacijski družbi? Revež pa bo tudi, če ne bo spoštoval materinega.

Če se predamo hlastanju po tujem, potem smo prerezali popkovino. To pa pomeni novega človeka, ki se bo razvil v ne vem kaj. Ob tujem se lahko samo oplajamo, iskati moramo iz sebe.

Šola ne more naučiti jezika od A do Ž. Šola mora dati čimveč

Berta Golob je pred dnevi dobila Trubarjevo plaketo, najvišje priznanje Zveze kulturnih organizacij Slovenije, za delo na področju bralne kulture kot avtorica knjig, člankov v strokovnem tisku in organizatorica bralne značke.

predvsem z vzgojnega in motivacijskega vidika. Zai materinščino nemotivirano, nefunkcionalno poučujejo. Šolar nima v zavesti, zakaj naj bi jo znal. Zato se jo uči in jo uporablja kot zgleden jezik samo za slavista, ne pa tudi za zgodovinarja, matematika.

Naučiti do visoke pismenosti ne more nikogar samo šola, ker se mora vsak zraven učiti tudi sam. Zares pismen človek v materinščini ni takrat, ko dobi spričevalo neke srednje šole, mogoče tudi ne, ko dobi diplomu visoke šole. K vrhunski pismenosti pride šele z lastnim mozganjem, s preučevanjem strokovne jezikovne literature.

Dobri pisci imajo zguljene slovarje, slovnice, pravopise, krajevne leksikone. Neki pisunček teh knjig v svoji knjižnici sploh nima ali pa so nedotaknjene. Beseda je izdelek in orodje hkrati in živi na

sebi lastni ravnini. Jezikovna vzgoja in pouk trajata vse življenje, od dojenčka do zadnjega diha zavesti.

V materinščino se je nasulo veliko smeti. Eden od vzrokov je dolgoletna zanemarjenost, brezskrben odnos do nje. Če pravila, slovnice, poznaš, imaš zavestno ali nezavestno v sebi neko sito, ki vrže stran, kar je odveč. Če pravil ne poznaš, se kar naprej nekaj natepa v jezik.

Sito začne pretresati na ravnini besedja. Posnemamo značilnosti tujih jezikov. Često zamenjamo tretji in peti sklon (pri njemu sem bil), ne obvladamo več posebnosti slovenskega jezika kot je, na primer, dvojno zanikanje (namesto »nikakor ni res« rečemo »vsekakor je res«, po germanskih jezikih smo posneli dva samostalnika skupaj (kava bar, jazz koncert); vplivi srbohrvaščine (»to mi je brat« namesto »to je moj brat« so tako močni, da nam lezejo v strukturo jezika.

Misliti, da je vse prav in najboljše v časopisih, na radiu ali televiziji, je zmotno. Ti so se odprli vsem ljudem: tistim z manj, s pol in z najboljšim znanjem jezika. V jeziku je veliko podzavestnega posnemanja, ki ga sito ni pretreslo, ker je znanje prešibko.

Zato mora šola privzgjati občutek za jezik. Samo pogled v slo-

Izražanje v primerah (govoriš kot bi rožice sadil) in pregovorih (jabolko ne pade daleč od drevesa) je zelo izginilo. Medsebojno sporazumevanje postaja puho. Stik mora biti vedno živahen, lep. Beseda pomirja pa tudi ubija. Slišati lepo besedo od zdravnika, šefa, učitelja, mame je kot balzam. Slišati kruto je kot hud udarec. Z njo nam uhaja izpod nog olika.

var, ali je neka beseda prava ali ne, ni vedno dovolj. V slovarju je beseda mrtva, v življenju zaživi v številnih kombinacijah. Kot manj ustrezna v slovarju je v določenem govornem položaju popolnoma ustrezna. Zato je mogoče danes v šolah težje poučevati materinščino kot pred petdesetimi, sedemdesetimi leti, ko družbeno življenje, javnost, ni bilo tako široko.

Odenkov materinščine je veliko. Materinščina je tudi narečje, je pogovorni jezik. Lepo naj živita tam, kjer je njuno mesto.

Sleng mora biti. Je igra, sok jezika. Žargon ravno tako. Je odlika vsakega jezika. Te oblike se hitro spreminjajo, vsaka starost ima svoje.

Za današnji sleng in žargonski jezik so značilni vulgarizmi. Ti pa mene motijo. To je problem jezikovne ekologije. Nisem purist in ne svetnik, ker sem vedno za živo življenje. Sem pa za oliko. In sem tudi za jezikovno oliko. Zelo všeč mi je, da so jezikoslovje in interdisciplinarne vede ugotovili, da je jezik obnašanje in obnašanje jezik. Sleng je velika spontanost in sproščenost. In ker smo na področju olike res postali izredno sproščeni, neurejeni, je vulgarnega in subkulturnega v jeziku vedno več.

Rešitve pred pačenjem materinščine ni brez znanja materinščine. Hvala bogu, da imamo jezikovno razsodišče, dobre slovarje, slovnice in še marsikaj, toda vsa ta reč mora priti v zavest vsakega govornca in pisca.

Kakšen pretirani pesimist nisem. Kaj bo s slovenskim jezikom? Naprej bo živel. Marsikaj, kar se je danes od nekdaj prikradlo vanj, bo čez petdeset let domače. Seveda pa to ni opravičilo, da ni treba skrbeti za materinščino, da je lahko zbirališče vsega.

H. Jelovčan

Dr. Tone Košir:

Zdravnik mora vzgajati

Čas je že, da spoznamo »dohtarja«, ki nam vsak teden na družinsko stran natrosi nasvete, kratke, jedrnate, a silno poučne. Take za zdravo življenje. Ko so na televiziji pripravili odlično omizje doktorjev in lekarnarjev, Zdravila — lek in strup, je bil zraven. Eno redkih omizij je bilo, ki bi ga človek resnično poslušal še dolgo v noč. Zato, ker je bilo življenjsko, ker je vzelo v precep tisto, kar človeka vsak dan zadeva.

Prve njegove besede so mi zazvenele domače. Je, Poljanec je, veselo potrjuje, vendar s to razliko, da se pri njem doma ne povleče »zeeej«, ampak na kratko »zajc«, kar ni bilo prav nič všeč gorenjevaški mulariji, s katero je skupaj drgnil šolske klopi. Z Dolgih njiv nad Lučinami je doma. Majhna kmetija, petnajst otrok pri hiši. Enajst jih je preživelo otroška leta. Dva je potem vzela vojna, eden je prišel iz Mauthausna domov samo umret. Takrat je šel Tone od doma. Preveč otrok je bilo na kupu, preveč ust, v hiši premalo miru za bolnika. Ni šel daleč; le v Suhil dol k stari mami in teti. Prijetna sprememba za takega otroka, zahumiva, tudi imenitna, ker so v Suhem dolu pili iz kozarcev, doma pa iz skodelic.

Tam je ostal in zdaj vedno pove, da je doma iz Suhega dola. Vsa njegova mladost je ostala tam. Najprej za pastirja, potem ob počitnicah za hlapca. Lepe spomine ima na mlada leta. Tudi danes, ko je že toliko let zdravnik v dolini, se tam počuti domačina. Staro hišico je kupil tam gori in zdaj jo predeluje, obdeluje zem-

ljo, kosi travnike. Kadar je treba, naredi skupaj z domačini tudi udarniško. Čim več gibanja, čim več fizičnega dela. Sedenje po sestankih, v pisarni, v ambulanti, vse to mora kasneje odsužiti z fizičnim delom. Kako nezdravo življenje živimo! Pol sestankov je preveč, pol pa dvakrat predolgih. Koliko ljudi govori brez potrebe!

V Škofji Loki živi, njegovo službeno mesto pa je v Kranju. Pomočnik direktorja za strokovna vprašanja je pri Osnovnem zdravstvu Gorenjske. A še vedno ima enkrat na teden prakso v ordinaciji in razpored v dežurno službo, poleg tega pa zdravi alkoholike v Škofji Loki, vsa leta že predava pri Rdečem križu, vodi tečaj prve pomoči. Praksi se ne odpove. Zdravnik, ki neha delati v ambulanti, postane neživljenjski birokrat. Delal bo, čeprav ima njegov delovnik osemnajst ur. Tempo, ki ne more dolgo trajati. Saj bo kmalu konec mandata in se bo rešil nekaj bremen.

1962. leta je prišel v Škofjo Loko. Štipendiran je bil za Gorenjo vas, tudi stanoval je tam, vendar

se mu vrata v ordinacijo niso odprla. Vsak dan se je vozil v Železnike, od tu v Ljubljano na staž in zvečer spet v Gorenjo vas. Čez dve leti je bil premeščen iz Želez-

nikov v Škofjo Loko. Z dr. Brečkovo sta imela splošno ambulanto, z dr. Vernikovo otroško in žensko. Do leta 1975 je ostal, potem pa je skoraj tri leta dokazoval mladim zdravnikom, da ti ne pade krona z glave, če greš na deželo. V Žiri je hodil zdraviti in bil je dežuren za Poljansko dolino. Delo z dr. Bernikom mu je ostalo v najlepšem spominu.

V Škofji Loki je vodil tozdravo malo več kot enajst let. Morda predolgo, razmišlja danes. Ko pride nov človek, se z lahkoto reši neverjetno veliko problemov. Osem let vodenja je do vrha dosti, če je več, postane človek šablonski, neučinkovit. Zda tu dokončuje že drugi mandat. Spet bo treba drugam...

Kako da se je odločil za pisanje v Gorenjski glas? Zdravnik mora vzgajati, pravi. To je pomembnejše kot vse drugo. Čim več se mora pogovarjati z bolniki, ljudi spodbujati k zdravemu načinu življenja. Še tri mesece se bodo vrstili njegovi članki v Gorenjskem glasu, potem bo prostor prepustil drugemu. V teh zadnjih člankih

bo posegel na področje vpliva onesnaženosti okolja na zdravje in napisal, kaj naj bi ljudje napravili, da bi se to zaustavilo. Zdravnik mora biti vest družbe, kritična vest.

Čas je, da bi ljudje sprevideli, da zdravje ni v rokah zdravnika, temveč v rokah ljudi samih. Zdravnik samo svetuje, če pa se že kaj zgodi, pa tudi pomaga. Toda težko je spremeniti miselnost ljudi, ko smo jih tako zelo razvabili. Danes zdravstvo tudi finančno ne zmore več. Potrebne bodo generacije, da bodo to spremenile. Vendar je optimist. Še bomo znali zdravo živeti, matere bodo spet dojele otroke in tudi ljudje bodo spet umirali naravno, kot nekoč, tam, kjer bi radi, med domačimi, ne priklopljeni na aparate...

In kaj bi rekel našim bralcem ob novem letu?

«Človek bi privoščil Gorenjcem, da bi imeli v prihodnjem letu čim manj težav z zdravjem (in zdravstvom).»

D. Dolenc

Modelarstvo je lahko več kot ljubiteljska dejavnost

Čudežni modeli letal z oznako 2M

Leščan Marjan Mencinger se od otroštva naprej ukvarja z modelarstvom. V zadnjih 17 letih je izdelal dvajset radijsko vodenih modelov letal z oznako 2M, v kateri sta skriti začetnici imena in priimka izdelovalca. Njihove posebnosti sta velikost in na las slična podoba pravim letalom. Z lastnimi konstrukcijami bi rad spodbudil proizvodnjo lahkega letala za splošno rabo tudi pri nas.

Lesce — Na robu police, ki se strmo spušča proti Šobcu, stoji v Lescah Mencingerjeva hiša. V to smer se odpira pogled iz delavnice v kleti, kjer Marjan že vrsto let snuje modelarske načrte in iz njih košček za koščkom zлага pravim letalom podobne modele.

Z modelarstvom se je spoznal na drugem koncu Slovenije. V Celju, kjer se je rodil leta 1927 po preselitvi njihove družine z Jesenic, se je v takratni gimnaziji pridružil članom aero-kluba. V njem je dobil bogato znanje o aerodinamiki in izdelavi modelov.

»Odkar se zavedam,« se vrača Marjan Mencinger v preteklost, »me je avion popolnoma prevzel. Sprva me je zadovoljilo, da sem zviljal preproste aviončke iz papirja, v klubu pa sem se poizkušal v izdelavi različnih prstoljetnih modelov. Ob koncu gimnazije so nastali že prvi modeli, ki sem jih tudi sam skonstruiral. Bolj težavna od načrtovanja je bila izdelava, saj je pomanjkanje materialov terjalo veliko mero iznajdljivosti. Tako je ogrodje enega večjih modelov nastalo celo iz velike lesene čajne škatle,« se še danes rad spominja skromnih začetkov.

Čeprav je sanjaril, da bi postal letalski instruktor, iz te moke ni bilo kruha. Po dolgem šolanju za strojnega ključavničarja, delovodjo in strojnega tehnika se je leta 1951 zaposlil v tehničnem biroju jeseniške Železarnice, kjer se je spopadel s tehnološkimi problemi težke industrije. Ko je na prelomu v šestdeseta leta v blejskem Lipu izdeloval prototip motornega čolna, je že verjel, da se mu bodo uresničili življenjski upi. Ker velikega naročila nekega Američana za proizvodnjo izvrstnega plovila niso mogli sprejeti

in uresničiti, so tudi ti načrti splavali po vodi. Zato se je 1962. leta lotil konstruktorstva železarskih naprav, najprej pri jeseniškem projektivnem biroju v sodelovanju z mariborsko Metalno in pozneje pri blejskem inženiringu. Odkar se je pred letom dni predčasno upokojil, spet prebije največ dni ob letalskih modelih v svoji delavnici.

Ure in ure od načrta do modela

»Ne le dnevi, tudi mnoge noči mi zaradi nespečnosti minevajo v njej,« naglašja sogovornik in dodaja: »Drugače tudi ne bi nastali raznovrstni ročno izdelani modeli. Od načrta do končne izdelave je treba v vsakega vgraditi ure in ure dela pa kopicjo domišljije in spretnosti. In potem, med preizkušanjem modela v zraku, letalo pogosto trešči na tla zaradi nevesečega vodenja ali motenj v radijskih signalih in se v hipu razleti na kosce.«

Kljub tej pomanjkljivosti je Marjanova seznanitev z radijsko vodenimi modeli — to je bilo pred približno dvema desetletjema — pomenila najpomembnejšo prelomnico v njegovi modelarski dejavnosti. Modeli letal, ki jih je moč visoko v zraku upravljati z zemlje, so ga tako navdušili, da se jim bo posvečal, dokler bo to zmoženo. Doslej je naredil veliko takih modelov. Prvemu je pridal k oznaki 2M, v kateri sta skriti začetnici njegovega imena in priimka, številko 100, poslednji pa je že oštevilčen z oznako 2M — 120. Vsak naslednji je popolnejši in skrbneje izdelan.

»Gre za modele tako imenovane srednje zahtevnosti stopnje, katerih razmere in izgled ocenju-

jejo na tekmovanjih s petmetrskimi razdalje, pojasnjuje izdelovalec. »Njihova posebnost je poleg velikosti na las slična podoba pravim letalom. Za uspešnost modela so seveda pomembne tudi njegove lastnosti letenja, to je obnašanje v zraku po radijskih komandah.«

Modeli Marjana Mencingerja, ki so za oči nepoznavalca pravi čudež, so bili deležni velike pozornosti na vrsti mednarodnih razstav in tekmovanj. Največkrat se je na njih predstavil z lastnimi konstrukcijami, ki po tekmovalnih predpisih žal ne morejo nastopiti v konkurenci in biti nagrajene, vendar mu je v uteho in spodbudo, da so njegove modele vzele podrobno pod lupo tuje strokovne revije za letalstvo. V njih pa ne pišejo le o modelarstvu, ampak predvsem o pravih letalih.

In prav to, da bi s svojimi modeli spodbudil proizvodnjo resnične aviacije, je vodilni motiv za ustvarjanje neumornega modelarja iz Lesca. Čeprav se zaveda, da so pri nas skromne materialne možnosti za uresničitev tako zahtevnih in dragih zamisli, vseeno ne odneha. Morda bo kateri od načrtov z oznako 2M vendarle končal ne le kot model, ampak bo dobil v prihodnosti prava krila in tudi resnične potnike.

Stojan Saje

Gorenjski »naj«

Najcenejša lizika, najdražji avto argenta

V minulem letu se je na Gorenjskem zgodilo marsikaj bolj ali manj presenetljivega, žalostnega in veselega. Zbrali smo različne gorenjske »najčke« sem in tja po naših krajih in mestih.

Najvišja dnevna proizvodnja kruha v kranjskih pekarnah je bila pred 1. majem — 31.600 ton. **Najdražji kruh** na kranjskih poljih je domači jezerski — 139 dinarjev za kilogram.

Najdražja je samokolnica v kranjski Gradbinki, stane 11.000 dinarjev, najcenejša »šajtrga« z zračno gumo pa pri jeseniškem Univerzalu. Stane »samo« 8.445 dinarjev.

Najbolj obiskan film v kinematografih je bila komedija Bogovi so padli na glavo, ne zaostaja pa tudi E. T. — Vesoljček. Ogledalo si ga je 12.000 gledalcev.

Najbolj iskana knjiga v Državni založbi je bila Pesem ptic trnovk.

Najboljša učenca na kranjski gimnaziji sta po mnenju pedagogov Janez Bernik (udeleženec kemijske olimpiade) in Mičo Mrkaič (udeleženec fizikalne olimpiade).

Najdražji avto v Slovenijaavtu v Kranju je argenta Crvene zastave, tovarniška cena je 3 milijone 600 tisoč dinarjev. Dobi se takoj!

Najdražja minuta telefonskega pogovora je minuta pogovora v Ameriko, saj stane okoli 1.000 dinarjev. Zastoj pa je klic na številko 97, prijava napak.

Največ puloverjev je v kooperaciji z radovljiško Almiro prinesla zasebna pletilja Milka Railič z Jesenic. Njen oktobrski rekord je bil 18 dnevno spletenih puloverjev.

Najstarejša Jeseničanka je Katarina Dežman, ki stanuje na Blejski Dobravi. Stara je 94 let.

Največja številka čevlja, ki jih v občasnih serijah »vrže« na trg tržiški Peko, je 48. Na Deteljici je **najdražji ženski škorenj** 17.745 dinarjev, **najcenejši** pa deset starih jurjev.

Najdražje bo silvestrovanje v Vili Bled na Bledu. Stane 9500 dinarjev na osebo, sledi hotel Toplice z 8000 dinarjev. Gostje bodo dobili večerjico in darilce.

Med požari je bil **največji požar** v Verigi, ko je bilo 15 starih milijonov škode; drugi na škednju v Strahinju s prav toliko škode; tretji največji pa na župnišču v Srednji vasi, kjer je gostovalo neko gradbeno podjetje. Na škodo podjetja 7,5 milijona, na račun župnišča prav toliko.

Najstarejša Škofjeločanka Franciška Eržen ...

Najstarejša Trzičanka je Marija Škrjanc iz Seničnega, stara 94 let.

Najdražja univerzalna smučka v Elanu stane 44.119 dinarjev, najdražja smukaška smučka za boljše ase 62.047 dinarjev, najdražje vezi pa so markerjeve — 35.061 dinarjev.

V samopostrežni Živila v Globusu je **najcenejša lizika**, ki stane 14 dinarjev, **najdražji pa je kaviar**. Par zrnec — za dvakratni namaz — stane 960 dinarjev. Med pijačami je najdražji whisky — 5000 dinarjev.

Najstarejša prebivalka Škofje Loke je Franciška Eržen iz Gorenje vasi. Stara je 97 let.

Po presoji UNZ Kranj je bila **najhujša nesreča** v Kropi, ko se je prevrnil avtobus s šolarji. Bilo je nekaj lažje ranjenih. Po posledicah pa je bila najhujša nesreča v Zvirčah, ko je bil eden mrtev, trije pa ranjeni. Povzročitelj je pravi »rekorder« — povzročil je že tri nesreče s hudimi posledicami, a jo je sam vselej dobro odnesel.

Najstarejša Radovljičanka je Francka Meze iz Lesca. Stara je 97 let.

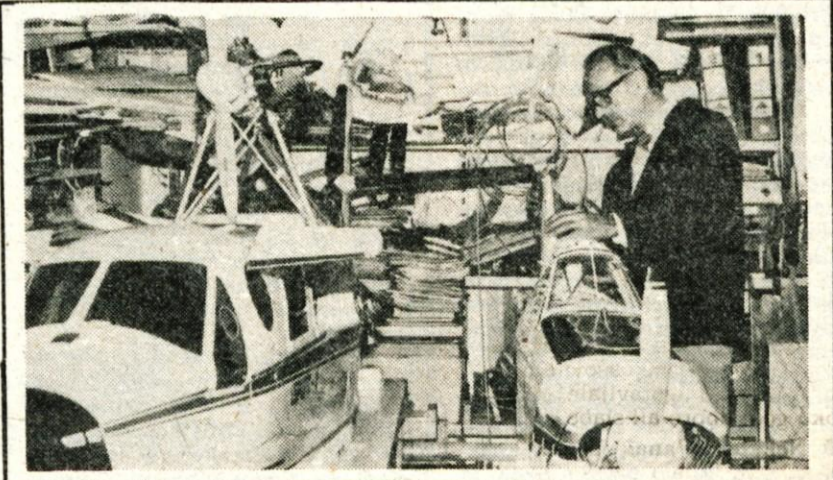
Največja škoda, ki jo je med zasebniki zabeležila na Gorenjskem Zavarovalnica Triglav, je bila škoda na stanovanjski hiši — požar — v Sebenjah. Škoda je ocenjena na več kot 5 milijonov, odškodnina za lani bo rekordna: okoli 4 milijone dinarjev.

Največja kranjska sramota je Šmarjetna gora.

Najvišja gora je še vedno Triglav, **najboljši časopis** pa Gorenjski glas.

D. Sedej

Sedaj nastaja v Marjanovi delavnici po tujih načrtih model letala za agrarne namene, s katerim se namerava udeležiti prihodnjih mednarodnih tekmovanj. Z lastnimi načrti, ki jih je še za celo generacijo, pa si najbolj želi razviti model lahkega amfibijskega letala za splošno rabo, kakršnega bi lahko izdelali tudi pri nas. To bo verjetno popolnejša izvedba modela Lepport-Y (oznaka pomeni linijo Lesce-Portorož), ki ga je zadnje izdelal v merilu 1:5; model je dolg tri metre in ima razpon kril 3,70 metra, v resnični velikosti pa bi bilo v njem dovolj prostora za 11 potnikov. Letalo bi lahko pristajalo tako na vodi kot na zemlji in bi bilo namenjeno prevozu petičnih turistov.

Ločan Otokar Burdych o Loki, o Ločanih in o sebi

Burdychovi modri čokoladni bonbončki

»O življenju nočem preveč resno razmišljati. Cankar je rekel, da je tako kot dojenčkova srajčka: prekratko in ponavadi usrano. Mislim, da je bolje 60 let dobro živeti kot 80 slabo. Poskušam dobro živeti.«

Zavija cigareto. Počasi, preudarno. Dim vdihne globoko vase. Močne so, prizna. A jih ne pokadi veliko.

Oči mu živahno zrejo v svet. Ko govori, ne taji loškega naglasa. Zdi se, da je ponosen nanj. Ko pove domisljico, ostane resen. Le oči se smeji.

Otokar Burdych, lekarnar, Ločan, živa legenda Škofje Loke, vseh muh poln mož.

Pobaram ga, kako je bilo takrat, ko so ljudje jedli njegove bonbone.

Vpraša, kako vem za to. Kako ne bi, saj ve vsa stara in mlada Loka, odvrnem.

In pripoveduje. Bilo je na pustni torek. Gotovo je že dvajset let od takrat. Čokoladne bonbone je napolnil s posebnim »nadevom«. Veliko se je zamudil, natančno delo je bilo to. Potem jih je nastavil okrog. Ljudje se jim več čim niso mogli upreti.

To seveda niso bili navadni čokoladni bonboni. V njih je bila tekočina, ki je prišla na dan ob lulanju. Bila je neškodljiva, zdravniški so celo rekli, da je koristna. Posebno za tiste, ki pravijo, kako si vsakič umijejo roke. Pa se je pokazalo, da ni res. Modri curki so se poznali tudi v snegu. A ponoči, sredi zabave, nihče ni opazil. Zjutraj! Takrat je bilo čudno. Ljudje so se prestrašeni zatekali k zdravniku. Če ste jedli Burdychove bonbone, ni nič hudega, jih je tolažil. Eden se je kar v posteljo

ulegel, tako zelo »bolan« je bil. Žena je morala prinesiti njegovo vodo na pregled.

Zdaj ima vsaj mir, hudomušno sklene. Nihče ne upa vzeti njegovih bonbonov. Čeprav je že tako dolgo, ljudje še niso pozabili.

Kako pa je bilo takrat, za prvega aprila, ko je prijatelj povabil na zakusko v gostilno? Čakali so ga, čakali in pogruntali, da je samo šala, ko so ga dovolj dolgo zaman čakali.

Drugič, bilo je tudi za prvega aprila, je desetim prijateljem poslal pismo, da ne bo vode. Imel je smolo. Eden med njimi je bil predsednik hišnega sveta v bloku in je novico povedal vsem stanovalcem. Natočili so polne banje in piskre vode. Potem pa, seveda, kleli. Predsednika hišnega sveta, koga neki.

Znancu je pisal, da je preveč plačal za socialno zavarovanje in naj pride iskat denar, ga bo dobil nazaj. S seboj mora prinesiti dokumentacijo za zadnji dve leti. Človek je bil tako hud, pravzaprav mu je bilo bolj nerodno, da je še klobuk pozabil.

Mu ljudje zamerijo šale? Ne, prijatelji ne zamerijo, odvrne. Poskušajo mu vrniti, a jim običajno ne uspe. Enkrat je »peljal«, ne spomni se točno, kaj je bilo. Za prvega aprila niti slušalke ne dvigne. Če je kaj resnega, pravi, povej jutri.

Za Miklavža je bilo ogrevanje. Zbrali so se v Sokolskem domu, popoldne otroci, zvečer odrasli. Hudobci so ponavadi vsakega odvlekli v pekel, ki je bil pod odrom. Pa je vsak kar rad šel. Spodaj je bil bife. Običaj je z vojno izginil.

Tudi novo leto so Ločani pričakovali v Sokolskem domu. Bili so stalna, ena sama velika družčina. V začetku še dostojno okravatani, proti jutru so že plesali z metlo in »povštr tance«. Zjutraj seveda niso

mogli takoj domov. Šli so še komu voščiti, koga »pospremili«. Kasneje, če je bilo lepo vreme, so se podali na Lubnik. Da se je v glavah skadilo.

Nekega leta je utegnil voščiti očetu novo leto šele za tri kralje. Z očetom so živeli v isti hiši.

Kje bo praznoval letos, vesta samo bog in žena. Po navadi na plac postavijo jelko in štante. Opolnoči pridejo ljudje ven, si voščijo, pijejo in jejo, dokler jih ne zazebe. Običaj je nov, vendar prijeten.

Rad ima Loko. Lepa je. Samo Ločani so vse bolj redki. Prave Ločane bi morali zaščititi kot medvede. Pravi Ločan je malo strupen, piker, ima dolg jezik, po srcu pa ni slab. Včasih so za Ločana šteli tistega, ki se je tu rodil in kaj imel. To je malo purgarsko. Ločani so purgarski. A jim tega ne zameri. Tudi sam je Ločan. V Loko se je priselil že njegov stari oče, Čeh.

Družinska lekarna je bila v hiši nasproti avtobusne postaje. Zdaj

je v njej davkarija. S hišo so ga na občini malo okrog prinesli, pravi. Rekli so, da bo šla tam cesta. Prodaj je, ceste pa še ni. Ga bodo še na pokopališče nesli mimo hiše, je mislil. Pa so še pokopališče prestavili.

Danes lekarnar ni preveč zanimiv poklic. Če bi še enkrat izbral, bi drugače. V študiju je skoraj več prava, samoupravljanja in ekonomije kot zdravilske stroke, prodajajo pa itak samo škatlice.

Včasih je bilo v Loki gotovo trideset gostiln. Bila je skoraj v vsaki drugi hiši ali kar po tri skupaj, pa so vse živele. Danes dobre gostilne s kmečko pečjo in klopjo okrog nje, z golažem in vampi, pozimi s kolinami, v katero bi zahajali domačini, ni. Še najraje gre k Miholu ali v Hram pa tudi h Krevsu v Benetke.

Ko se naveliča direndaja, se rad prelevi v ribiča. Ob Poljanščici se sprosti. Ujame ne veliko, zdaj manj kot včasih, ko je lovil na »šverc«. Tudi v zeleni bratovščini je, vendar ne več res s sr-

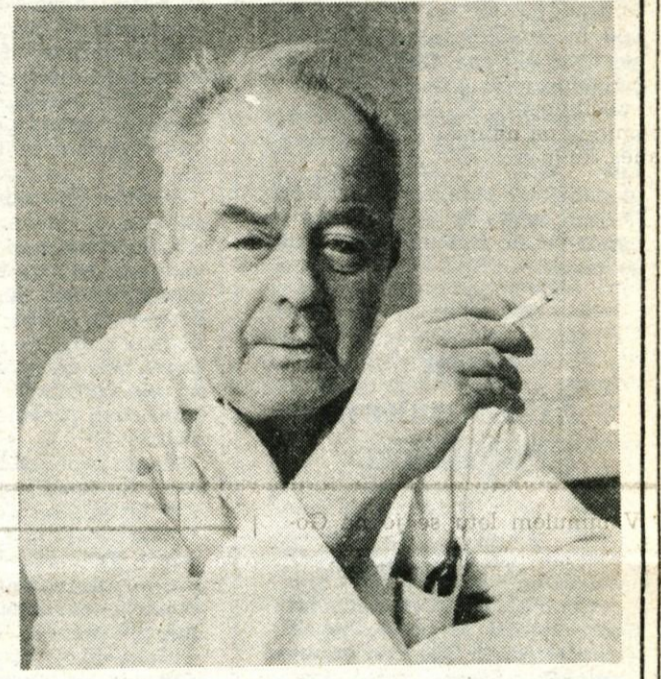
Marsikdaj je kateri sestradan Ločan po Burdychovi za sluzgi ostal brez kosila. »Telefoniral sem njegovi ženi, ki je dopoldne šla gotovo vsaj za pol ure ven. Rekel sem, da jo je mož klical ravno takrat, pa je ni dobil in ker je bil nepričakovano službeno odsoten, me je prosil, naj namesto nje-ga odpovem kosilo ...

cem. Ni več prave družčine; važno je samo, koliko kdo ubije.

Zbira znamke; vso Jugoslavijo, Avstrijo in pse na znamkah. Rad ima pse. Morda ga bo spet imel, ko bo v penziju. Zvečer poklada pasjanso, bere. Teško reče, kaj. Lažje, česa ne. Ne bere osladkanih romanov in politike. Enkrat na teden s prijatelji obvezno kvarta v Benetkah, drugače honorarno.

Znancev ima veliko, prijateljev bolj malo.

H. Jelovčan

Očetje lahko spremljajo rojstvo svojih otrok

Srečna solzica več, če zaveka deklica

V jeseniški porodnišnici je že kar precej zrelih mladih moških spremljalo porod svoje žene. Nosečnico od zanositve do poroda spremlja zdravnik, včasih pa so prihajale v porodnišnico povsem nepripravljene. Nezakonske matere se večkrat vračajo v prazne in hladne sobe in že v porodnišnici obupujejo.

Jesenice — V jeseniški bolnici je dolgih trideset let kot medicinska sestra in babica zaposlena Marija Strajnar, ki se je prav pred toliko leti preselila iz rodnega Boštjanja pri Sevnici na Jesenice. V tako dolgi praksi je doživela marsikaj lepega, bridkega in tudi usodnega, predvsem pa je temeljito spoznala svoje delo. Rekli bi, da ima toliko izkušenj, da se znajde prav v slehernem trenutku in ohranja mirno kri v še tako kočljivem položaju.

● Kaj bi rekli, Marija Strajnar, o vaših prvih začetkih v jeseniški porodnišnici? Kaj je tisto, kar se je do danes najbolj spremenilo?

Medicina je doživela ogromen napredek, zato si danes lahko komajda predstavljamo, kako je bilo nekoč. Ženske so prihajale v porodnišnico popolnoma nepripravljene, bilo je veliko patologije. Veliko jih je rodilo doma, veliko jih je prihajalo v porodnišnico pozno ali celo prepozno. Neredko so rodile kar med prevozom. Z razliko od današnjega ultrazvoka, ko spremljajo nosečnost že od vsega začetka, smo morale biti tedaj babice zelo izkušene in zelo vestne. Pomagale smo si z očmi, ušesi, tipkalnimi organi. Kako? Zdravstvenih naprav ni bilo, zato smo ugotavljale lego plodu v maternici kar z lastnimi ušesi. Z utripom srca, ki smo mu prisluškovale na določene časovne presledke, pa smo ugotavljale, ali se otroku godi dobro ali slabo.

● Nekateri današnje ženske, ki pričakujejo otroka, so — razumljivo — pred poro-

dom precej občutljive, druge spet povsem mirne in z vsem zadovoljne. Kako jih doživljate vi?

»Ženska bi morala biti na porod pripravljena. Morala bi obiskovati materinsko šolo in se držati navodil. Danes jo zdravnik spremlja od vsega začetka, zato bi morala zaupati in sodelovati. Po mojem mnenju so najbolj nevrotične nepripravljene in pretirano občutljive ženske, druge so mirne in z vsemi močmi sodelujejo pri porodu.

Zal se tudi dogaja, da nekatere vedo vse, negodujejo nad vsem, čeprav v resnici vedo le polovico resnice. Učiti medicinske sestre,

kaj je prav in kaj narobe, je sicer dobro, če si zdravnik in strokovnjak, večkrat pa dvomljivo, če si prebral le nekaj poljudnih knjig. Zgodilo se je — in lahko bi se usodno končalo — da si je porodnica sama predrznila odpreti infuzijo za porodne popadke. Zdelo se ji je pač, da »premalo teče«, pa je stvar hotela pospešiti, ne zavedajoč se, da bi se lahko usodno končalo. Babice imamo zato porodnice nenehno pred očmi. Na Jesenicah se že veselimo preurejenih porodniških prostorov, kjer bo babica lahko nadzorovala več porodnic hkrati.

● V porodnišnici se bolj kot kjerkoli drugje razkrivajo tudi življenjske tragedije, čeprav je na splošno porodnišnica — vsaj za očete — kraj srečnega dogodka.

»Razumljivo je, da telefoni zvonijo noč in dan, da prav plašno in neodločno kličejo bodoči očetje in

da včasih z veliko zvedavostjo nadleguje porodniško telefonsko številko širno sorodstvo. Vsa leta imam občutek, da so v središču zanimanja predvsem rojstvo, otrok, spol in ime, pozneje pa so vsaj nezakonske matere domala povsem pozabljene. Vračajo se v hladne prostore, vračajo se v trdo in neizprosno vsakdanjost.

● Najbrž takoj opazite, kateri otrok je zaželen?

Takoj se vidi srečen zakon, zaželen otrok, a ne po telefonskih klicih, temveč po razpoloženju matere. Ženska, ki otroka nestrno pričakuje, ga tudi takoj vzljubi in porod neprimerno lažje prenaša kot tista, ki si novorojenca ne želi. A kljub vsemu se med njima počasi ustvari čustvena vez. V vsej dolgoletni praksi se mi je le enkrat zgodilo, da mati otroka ni hotela ne videti ne sprejeti, zato, ker ni vedela, kam bi z njim. Bala

se je lastnih čustev, bala se je trenutka, ko bi morala otroka oddati v posvojitev ali rejo.

● Ste, Marija Strajnar, v teh dolgih nočeh dežurstva kdaj pomislili, da bi tudi lune mene vplivale na obisk v porodnišnici?

»Kaj veš. Če pa bi bolj pomislila, bo menda že nekako veljalo, da se nosečim ženskam ob mlaju bolj mudi v porodnišnico.«

● Očetom se ob rojstvu solzijo oči, srce nočepjeva od ponosa. Kaj imajo raje — deklico ali dečka?

»V porodnišnici prihaja veliko žena drugih narodnosti. Dolga leta je bila zanje žena kaj vredna le, če jim je kot prvorojenca poklonila sina. Zdaj je drugače, mišelnost se spreminja. Gorenjecem pa je vseeno. A rahlo slutim, da potohijo srečno solzico več, če se rodi hčerka. Na punčke so potem nekako bolj navezani, kot so matere bolj navezane na svoje sinove.«

● Kakšna imena so v modi in kako se pozna načrtovanje družine?

Zdaj so moderna stara slovenska imena: Miha, Luka, Aleš, Urša. Zaradi kontracepcije in legalnega splava imamo malo mnogorođnic, tistih, ki bi pričakovale četrtega ali petega otroka. Nataliteta pada.

● Danes so pri porodu lahko tudi očetje. Vaše izkušnje?

»Že kar precej očetov je v naši porodnišnici spremljalo porod in spoznalo ves psihični in fizični napor žene. To so mladi, zeli moške iz družine, v kateri je otrok izredno zaželen. Prej se pogovorijo z zdravnikom, saj ni tako, da bi lahko stopil v porodno sobo prav vsak, ki ga zadnji trenutek popadejo silna čustva in si zaželi ter odloči, da bi bil pač rad zraven.«

D. Sedej

Severjeva nagrajenka ALENKA BOLE-VRABEC: igralka, prevajalka pa še (igralska) mama povrh

Ženska, ki nima časa, da bi se postarala

Ko se razlije njen gromki smeh, zavore popuste. Naj gre k vragu slaba volja! Ta ženska napolni ves prostor. Ne da ti dihati, če si sitnež ali klavrne volje. Potegne te v vrvež. Nenavadna, neuničljiva, polna energije. Le kje jo jemlje, saj ni več tako mlada, le kako zmore, se vprašaš v tihem koticu svojih misli.

Ta ženska sploh nima časa, da bi se postarala. Leta preprosto meče čez ramo, ne da bi se zmenila zanje. Se kdaj ustavi? Edini časi, ko se preda počitku, ko lahko bere po mili volji, so dnevi, ko je z mavčno oblogo priklenjena na dom. Toda tudi te mavčne obloge so nekaj posebnega. Dan po premieri je zanjo usoden. Že štirikrat je bil. Mavčna obloga na nogi, drugič na roki, enkrat celo na obeh rokah.

Pri Alenki je vse nenavadno. Celo domači jedilnik. Sama mu iskrivo pravi kar eksotika. Ko pridejo gostje na večerjo, jih njen Vrabec šaljivo sprejme: upam, da imate kos kruha s sabo, na jedilniku so same neznane zadeve.

»Rodila sem se na pasje mrzli januarski dan (14. 1.) pred 4×11 leti. Bila sem zelo hrupno dete, nekakšna super cmera, in ko sem pri šestih tednih dobila oslovski kašelj, so mi prerokovali kar smrt, saj takrat ni bilo cepiva proti tej bolezni. A saj veste, kako se glasi tisti rek o koprivi... Ostala sem veselo živa in sem še danes. Mladost sem preživljala doma, najlepše pa je bilo, ko sem se v irhastih hlačah in srcaji potikala ob bregu Zgoše in se preganjala z zapuškim fanti in z dekletimi tudi. Zelo nerada sem se s teh »vaških« počitnic vračala domov in imenito se mi je zdelo, da sem na začetku vsakega šolskega leta govorila na fanta (kar mi dandanes para ušesa).

Te Alenkine besede, s katerimi je iskrivo opisala svoja otroška leta, sem izbrskala iz gledališkega lista izpred petih let. Dodam lahko le, da tisto, da je ostala veselo živa do danes, velja še vedno.

Debi v Mladinskem gledališču

Začela je v Slovenskem mladinskem gledališču v Ljubljani. Z Branetom Ivancem sta bila prva člana ansambla. Njena prva predstava je bila ljubka, radoživa igra Modra vrtnica za princesko Kristine Brenkove. Ko je po premieri ugledala do solz ganjeno avtorico Brenkovo, je z radostjo doumela, da je uspela. Predstava ji je ostala v lepem spominu. V Mladinskem gledališču je ostala tri sezone.

Potem je prišel Vrabec. »Šla sem gnezdo plet v provinco, ker se mi je zaenkrat zdela zakonska skupnost zanimivejša od teatra. Ker pa, kdor na deske stopi, z njih ne more, se jim seveda ni odpovedala. Stopila je na ljubi-

teljske deske, kjer pa je na svojo igralsko ustvarjalnost navezala mentorsko in režisersko, sprejela nov izziv v tem soustvarjalnem procesu z igralci.

Izjemen posluš žene njen prevajalski ustvarjalni vzgib

Tu moram narediti preskok k njenemu prevajalskemu delu. Prevajati je začela že v študentskih letih, krajše zgodbe za radio in časnike. S prevajanjem pa je tako kot z gledališčem, ko enkrat začneš, ne moreš nehati. V prvih radovljiških letih, ko ni bila zaposlena, je začela prevajati književna dela, iz nemščine in španščine.

Nemško literaturo ceni, od klasične do moderne. Ker pa je pri Alenki vedno moč najti kaj nenavadnega, je tako tudi pri njenem prevajalskem delu. Prevaja iz španskega jezika, ki se ga je naučila iz knjig. Ko je začela, je bila prava bela vrana, v slovenščini še ni bilo nobenega učbenika španščine, tudi prevajalci so bili silno redki.

Imela je prijateljico, Španko po rodu, spoznala jo je na počitnicah v Nemčiji. Ob slovesu je dobila v dar plošče in učbenik španskega jezika. Tako se je hkrati učila oba jezika. »Z opazovanjem strani v slovarju sem se prežrla skozi prvi španski prevod.«

Kako si torej razložiti njeno ljubezen do španske, predvsem do južnoameriške literature?

»V mladosti sem dosti pisala, vendar sem ugotovila, da več kot povprečna pisateljica ne bom. Ker pa mi povprečje ne diši, sem prenehala pisati. Toda globoko v meni je ostal nemir, ob prvem prevodu me je obšlo, da se lahko identificiram z avtorjem in s tistim, kar prevajam. Razumsko si tega ne znam razložiti, odkar mi je Cene Vipotnik dal prevajati Pe-

dra Para Juana Rulfa, se mi je zdelo, da sem našla ustvarjalni vzgib, ki me žene naprej. Ta literatura mi je blizu, morda zaradi prvinskosti, ta literatura je zame kot kontinent, ki ga bom spoznala šele, ko bom stara in hodila s palčko. Veliko je še neodkritega.«

K njenim besedam lahko dodam le, da prevajalski ustvarjalni vzgib lahko žene le izjemen posluš. In Alenka ga ima, to pove trideset prevedenih knjig in Sovretova nagrada, ki ji jo je s poudarkom na prevodih južnoameriške literature leta 1979 podelilo Društvo slovenskih književnih prevajalcev.

Oder brez odra, zato gledališče poezije

Tudi njeno ustvarjalno iskanje v gledališkem ljubiteljstvu je ne-

navadno, izzvano z radovljiškim Linhartovim odrom, ki odra nima. »Linhartov oder z obokom sicer in stebrom (v graščini), trenutno na hladnem. Toda tudi z obokom in stebrom se da kaj narediti, če hočeš.«

Izštevavanja Svetlane Makarovič, Večer ciganske poezije, Raje življenje Andreja Bretona, Pesem je srce, če ga imaš na pesmi Toneta in Marka Pavčka so predstave, ki dokazujejo, da je to vrsta ambientalnega teatra, ki po zunanji obliki ni zabaven, ni komedijsko sproščen, je pa polnokrven, pretanjen, obrnjen k človeški polnosti. To odmevi publike tudi kažejo.

Spomladi bodo uprizorili recital v spomin na 50-letnico Lorcove smrti. Izbrali bodo pesmi iz njegove zbirke Pesem hoče biti luč, vpletli dva prizora čiste poezije drame Svatba krvi.

Vrh sezone pa naj bi bila Maska rdeče smrti Edgarja Allena Poeja na gradu Kamen.

Grad Kamen je Alenkin neizsajani sen. Prepričana je, da ga je moč prebuditi, da je lahko izjemno prizorišče. Da čaka, da tam živita Pegam in Lambergar iz ljudske pesmi.

Linhartov oder seveda ni edina igralska skupina, več ali manj dela na vseh odrih radovljiške občine. Vedno znova je vesela, če kdo od igralcev, posebno mladih, preskoči notranjo zavoro in postane mentor sebi enakim. Če je kot

strokovna sodelavka za gledališko dejavnost pri Zvezi kulturnih organizacij Radovljica v ustvarjalnem stiku z željami gledaliških skupin, ki so se pripravljene izobraževati in se odpirati tudi novim gledališkim tokovom.

Ne pozablja nase kot na igralko

»Če eno sezono ne bi igrala, bi si storila veliko krivico, saj ima navezadnje človek samega sebe vendar rad, pretrgala bi ustvarjalni krogotok. Zato sem posebej vesela, če lahko zaživim kot igralka v kakšni gledališki skupini zunaj domačih desek, kajti takrat sem samo še igralka, vpeta v tkivo nastajanja predstave, brez vseh organizacijskih skrbi.«

Lani je bila takšno edinstveno ustvarjalno iskanje in doživetje šepavka Emilija v Pokvečenih soncih Reneja Marquesa na Odru treh herojev v Pirničah.

»Pri Pokvečenih soncih me je privlačilo, da smo se našle tri igralko, ki smo bile pripravljene garati ob vsakem času, kajti vsaka ima službo v drugem koncu, da smo ure in ure analizirale kaksen prizor, da je vsaka zase iskala človeški lik, ki bi bil skozi večplastnost cele igre prepričljiv in bi žarel od znotraj. Dodatni vzgib mi je bila telesna hiba, ki ti mora priti v podzavest. Ko sem odkrila način šepanja, ki me ni oviral v telesni izraznosti, niti v interpretaciji vloge, sem lahko začela vlogo graditi.«

Severjeva nagrada

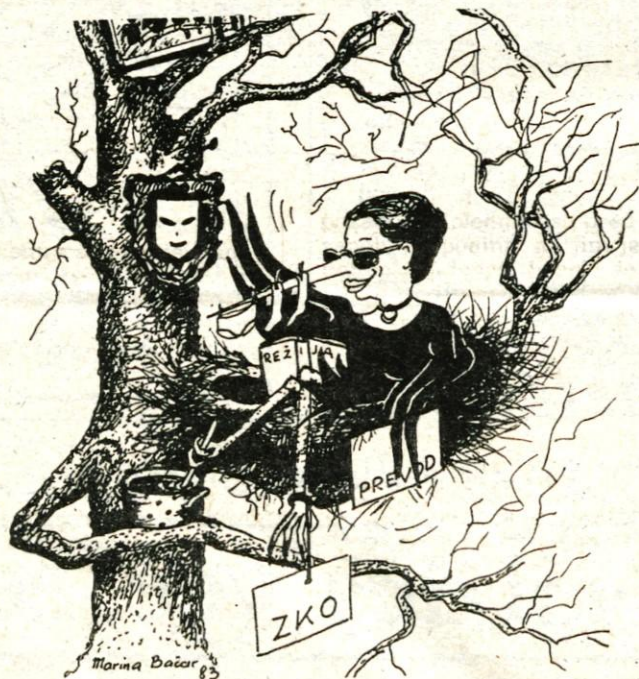
Alenka je pred dnevi prejela Severjevo nagrado. Za njeno gledališko poezijo, za šepavko Emilijo. Kaj ji nagrada pomeni?

»Nagrada je kot utrinek, ki je lep, svetel, ki te prežari in nato izgine z obzorja. Zato je treba iti naprej, čim bolj se oziraš nazaj, tem manj ga vidiš.«

Alenka nikoli ne počiva na uspehih.

»Ko je premiera mimo, ko pade zavesa, me objame groza tišine, brezno praznote. Kaj zdaj, kam naprej? Zato ob nastajanju predstave že mislim naprej, nosim v sebi nezakonsko dete. Ena mojih maksim je, da ti nihče ne more vzeti tega, kar si naredil, kakor hitro pa se začnem tega spominjati kot končne vrednosti, je to žalna koračnica, ne ustvarjalnost.«

M. Volčjak

Novoletno praznovanje — nekdanj za »šankom«, danes v družinskem okolju

Koliko hinavskih želja izrečemo ob novem letu

Člani Kluba zadovoljnih abstinentov Radovljica so se minulo soboto zbrali v gostilni Avguština na novoletnem praznovanju. S seboj so pripeljali žene, obiskal jih je dedek Mraz, pogovorili so se o vsakdanjih težavah in si nazdravili — s sokom. Za srečno in zdravo!

Radovljica — »Ko sem še kot otrok nosil očetu »šnops« iz gostilne, me je pogosto zamikalo, da sem še sam nagnil steklenico. Kar sem izpil, sem dolil z vodo, da oče ne bi opazil. Bilo je lepo, ko sem bil v rožcah. Med vojno sem delal na železnici, potem sem bil zaprt v Begunjah in nazadnje na prisilnem delu v Nemčiji. Nепrestano sem bil »utrgan«. Leta 1950 sem se prvič poročil. Pil sem naprej, po ves teden skupaj, in žena se je nenadoma odselila, da je rešila sebe in otroka. Ko sem devet let kasneje spoznal drugo ženo, sem ji trdno obljubil, da bom pijančevanju naredil konec. Zdržal sem le šest mesecev, potem sem spet pil, menjal službe, bil tudi brezposeln. Decembra 1964 se mi je v srcu nekaj premaknilo, otrok se mi je zasmilil, ves »mačkast« sem se umil in se odpravil v radovljiški zdravstveni dom, k dr. Kuharju, z željo: »Ozdravite me!«, je pripoved Franca Pretnarja iz Radovljice, vratarja in telefonista v begunjski bolnici, ki zdaj že enaindvajset let abstiniira — ne pije več.

»Zadnja tri leta pred zdravljenjem sem novo leto vedno dočkal v gostilni. Zjutraj sem začel,

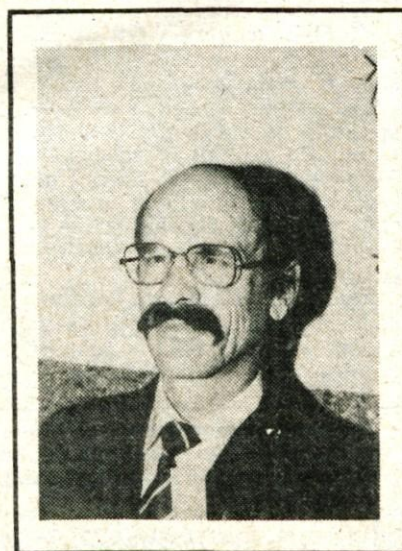

pil kot žolna, se selil iz gostilne v gostilno, klatil neumnosti. Kje me je ujela dvanajsta ura, niti točno ne vem. Zadnje leto, to se spominjam, sem novoletno noč prespal na železniški postaji v Radovljici. Ko sem se prebudil, sem pil naprej in se popoldne ves v rožcah vrnil domov...

Ob vsakem novem letu sem obljubil, da ne bom več pil, da se

bom poboljšal. Zadnja leta, ko sem se ga dobesedno nacejal od jutra do večera, sem celo vsak dan prisegel, da se bom odrekel pijači. Naj mi otrok umre, če ne bo res — sem zagotavljal, obljubljal... Danes me je sram, ko pomislim, koliko gorja sem prizadejal svojim bližnjim! prizna Franca Pretnar, ki z bridko izkušnjo lažje dojema smisel življenja. »Koliko hinavskih želja in čestitk se izreče ob novem letu, ko ima vsakdo čez leto obilo priložnosti, da z dejanji pokaže in dokaže, kaj želi svojemu bližnjemu, svojim otrokom!« Odkar je nehal piti, praznuje novo leto v družinskem okolju, na delovnem mestu v Begunjah, v klubu zadovoljnih abstinentov, nekajkrat pa ga je že pred polnočjo zvalil v posteljo spanec.

Vinko Golmajer iz Srednje Dobrave pri Kropi se je po petnajstih, dvajsetih letih popivanja pred osmimi leti odrekel alkoholu in je edini v klubu, ki je zmogel ta korak brez pomoči zdravnikov. »Novo leto je bilo vedno priložnost, da smo se ga nacejali. Praznovanje se je začelo že par dni pred novim letom, se nadaljevalo na silvestrovo in se sklenilo v prvih dneh novega leta. Pili smo konjak, vodko, žganje, za vino nam ni bilo. Tudi potem, ko sem prenehal piti, sem še šel v gostilno, toda brž ko se je na mizi pojavil alkohol, sem odločno zahteval sok ali sem pobegnil domov. Le-

tos bom novo leto dočkal v družinskem krogu. Na mizi bo tudi vino. Ne, jaz ga ne bom niti kapljice. Otroci ga bodo kozarec ali dva, saj, kdor ga zna piti, ga lahko celo življenje,« prizna Vinko Golmajer, zadovoljni abstinent, delaven v krajevni skupnosti, v gasilskem društvu, v civilni zaščiti, socialistični zvezi, v klubu.

»Za novo leto sem še zdržal doma, potem pa sem moral na »inventuro«, ali so res vse jeseniške gostilne, od Kobala do hotela Pošta, odprte. Tudi po tri dni smo zdržali, pili, nazdravljali in si že-

leli, da bi bil tudi v novem letu kozarec vedno poln,« je povedal

Zdravko Pikon iz Radovljice. »S šestnajstimi leti sem šel v partizane, preživel sem sremsko fronto, še mlad sem izgubil očeta, in ko sem se z osemnajstimi vrnil domov, sem si mislil, da sem že odrasel, zre, mož. Pet, šest let sem bil povsem odvisen od alkohola.«

Preteklost je izkušnja za sedanjost in zdaj so tudi pri Piko-novih na mizi le sok, kava, swing. Zdravko ponudi gostu tudi kozarec vina, a sam vztraja, ker ve, da je to dobro zanj in za družino.

C. Zaplotnik

Izbrali smo najboljše gorenjske športnike za leto 1985

Zala Kalan, Bojan Križaj, hokejisti Jesenic

KRANJ — Vsak narod ima v sebi nekaj, kar ga odlikuje, kar mu omogoča, da se z dejanji vključuje v svetovno skupnost, nekaj, kar spada k veličini človeškega duha, ki ga je od časov, v katerega tega spomin, gnalo, da je prodiral v skrivnosti narave, osvajal zemljo: neznanke pokrajine, morja, visoke gore, poletel k zvezdam, se spustil v globine lastne duše z željo in voljo po preseganju, z vsem tem potrjeval in v tekmovanju preizkušal meje zmogljivosti, moč volje, strasti in hrepenenja, ki leže med sanjami in dejanji. — Tone Svetina

In taki so tudi najboljši gorenjski športniki za leto 1985. To so: plavalca Triglava iz Kranja Zala Kalan, alpski smučar Bojan Križaj in hokejisti Jesenic, ki so v tej sezoni dosegli enaindvajseti državni naslov. Izbrali so jih novinarji Gorenjskega glasa, naši dopisniki in telesnokulturni delavci vseh gorenjskih občin. Iskrene čestitke vsem najboljšim gorenjskim športnikom in športnicam ter moštvom z željo, da bi nam tudi v letu 1986 dajali tako svetel zglede v našem vrhunskem športu.

Zala Kalan:

Najljubša zmaga je bila v Kranju

Najboljša gorenjska športnica za leto 1985 je štirinajstletna učenka osmega razreda osnovne šole Franceta Prešerna v Kranju. Plavalno pot je začela šestletna v eksperimentalni plavalni šoli v Kranju, ki jo je takrat vodila Judita Mendeljc. Potem je prišla v

vrste plavalk in plavalcev kranjskega Triglava. Njen trener je bil Bojan Šmid in že pod njegovim vodstvom je pokazala vse svoje plavalne sposobnosti. Sedaj že dve leti trenira pod vodstvom trenerja Draga Petriča.

»Meni najljubšo zmago sem dosegla na mednarodnem plavalnem mitingu v Kranju ob dnevu borca. Tu sem v disciplini 200 m delfin osvojila prvo mesto in s časom 2:21 popravila pet let star absolutno državni rekord, ki je bil v lasti Triglavanke Vesne Praprotnik. V lepem spominu mi je tudi dvoboj Madžarska - Jugoslavija. V petindvajsetmetrskem bazenu sem v zimski sezoni dosegla zma-

go na 200 m delfin in postavila državni rekord za male bazene. To je disciplina, ki jo najraje plavam, čeprav nastopam tudi v drugih plavalnih disciplinah.

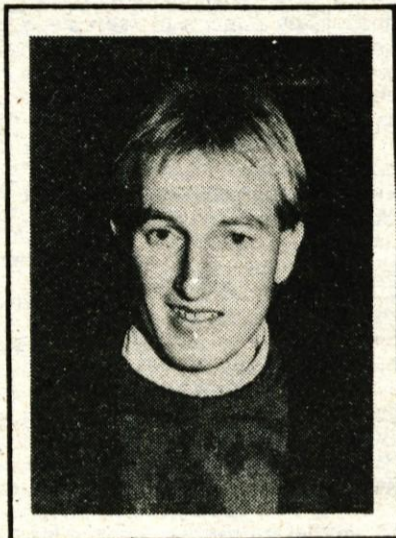
Treniram dvakrat na dan ves teden in vsak dan preplavam od šestnajst do sedemnajst kilometrov. V sezoni 1986 me v Berlinu čaka nastop na mladinskem evropskem prvenstvu. In pričakujem, da bom v disciplini 200 metrov delfin z dobrim rezultatom posegla po eni od medalj. Seveda me v zimski in letni sezoni čakajo še domači in mednarodni mitingi in upam, da bom tudi na teh dosegla zadovoljive rezultate.

Bojan Križaj:

Madonna di Campiglio

prirasla k srcu

Bojan Križaj, naš najboljši smučar vseh časov, je bil že mnogokrat najboljši gorenjski športnik. Tudi letos ni bilo pri izbiri nobenega, ki bi mu to mesto odvzel. Bojan Križaj se je rodil 3. januarja 1957. leta.

»Sezono 1984-85 sem začel dokaj uspešno, še posebno vesel sem bil slalomske zmage v Madonna di Campiglio. Prav v tem italijanskem smučarskem središču sem v preteklih sezonah dosegel odlične uvrstitve. V sezoni 1985 sem dosegel pričakovane uvrstitve v svetovnem pokalu, čeprav nekaj nastopov v slalomu in veleslalomu nisem odpeljal tako, kot bi jih lahko. Tudi letošnjo sezono sem začel tako, kot sem si

zamislil. V Setrieresu sem v svetovni seriji v slalomu zmagal, v uvodni tekmi svetovnega pokala sem bil na tem smučišču drugi za Rokom Petrovičem. V lepem spominu mi je tudi tretje mesto v Kittzbühlu in sedmo mesto v Kranjski gori.

Seveda ne smem pozabiti tudi svetovnega prvenstva v Bormiu. Tu sem bil v slalomu v igri za eno od medalj, a se je obrnilo drugače. Čeprav sem dobro smučal, sem zasedel nevhvaležno četrto mesto v slalomu in osmo mesto v veleslalomu. Sezona 1985-86 gre naprej in v vseh nastopih v svetovnem pokalu bo Bojan še dokazoval svoje smučarske sposobnosti.

HK Jesenice:

Zaslужen enaindvajseti naslov

Člansko moštvo hokejistov Jesenic je v letošnji hokejski sezoni doseglo res izvrstne domače in mednarodne uspehe. V končnici državnega prvenstva so v finalu za državni naslov kar trikrat brez težav ugnali beograjsko Crveno zvezdo in si tako zagotovili že enaindvajseti državni naslov. Uspešni so bili tudi v jugoslovanskem pokalu in so ga tudi osvojili.

Tudi v mednarodni konkurenci so bili dokaj uspešni, saj so premagali vrsto znanih hokejskih ekip. Jeseniški hokejisti pa so tudi okostje naše državne reprezentance, ki se je uvrstila v B skupino najboljših reprezentanc sveta. In to ni malo. Letošnje državno prvenstvo se je prevesilo v zadnje dejanje. So med tistimi štirimi moštvi, ki bodo v končnici tekmovali za državni naslov. Čeprav so doživeli nekaj porazov v Beogradu, se bodo z moštvom Partizana iz Beograda v treh tekmah borili za državni naslov.

D. Humer
Foto: F. Perdan

Vrstni red — ženske — Zala Kalan 29, Alenka Cuderman 24, Jana Mlakar 21, Katja Lesjak 19, Polona Frelj 18, Mojca Dežman 17, točke so dobile: Romih, Tome, Oblak, Vauhnik, Kosirnik, Bešter, Maček, Peharc, Pančur, Malacko;

moški: Bojan Križaj 52, Robert Žan 41, Sašo Robič 13, Bojan Ropret 12, Darjan Petrič 11, Ivo Šimenc 11, Iztok Tomazin 10 ter Strel, Franc Petercel st., Čarman, Benedik, Kuralt, Pretnar, Pajič, Dolar, Lasič, Jazbec;

ekipe — HK Jesenice 46, Yalung Kang 20, VK Bled 18, SSK Triglav (skoki), 17, KK Sava 15, PK Triglav 10 in SSK Triglav, KK Sava (ženske), alpinistična odprava Kranj in Tržič, SK Alpentour, NK Triglav, AK Triglav, Vatrostalna, padalci Lesce, HK Kranjska gora, Akrobati Mojstrana, OK Bled, HK Triglav, BK Radovljica.

Pogovor z alpinistom, himalajcem in gorskim reševalcem

Alpinizem nima gledalcev, zato mu manjka veljave

Alpinizem je dejavnost, ki jo nekateri prištevajo k športu in drugi k rekreaciji. Rezultati v njem so resda težje merljivi kot na športnih tekmovanjih, vendar vrhunskih dosežkov ni brez načrtnega in dolgega dela. To med drugim ugotavlja tržiški alpinist Filip Bence, ki po 17 letih uspešnega plezanja nima niti planinskega priznanja.

Redki so alpinisti v Sloveniji, ki plezajo že sedemnajst let in so še vedno na vrhu po svojih močeh in sposobnostih. Eden takih plezalcev je gotovo Filip Bence, Tačrn, kot ga kličejo tovarishi.

Z gorami je povezan od otroštva. Iz Doline nad Tržičem, kjer se je rodil pred 35 leti, je hodil past živino na bližnje planine. S stenami se je približno spoznal šele ob polnoletnosti, ko so ga vanje popeljali sodelavci iz predilnice, takratni znani alpinisti. Navdušil se je za vznemirljivo, a težavno dejavnost, v kateri se je kalil z vzponi na vrhove po zahtevnih in najtežavnih smerih.

Podatek, da se približuje dva tisoč vzponom, verjetno najbolje

ilustrira Bencetovo piezalsko aktivnost. Za seboj ima tudi prek 50 prvenstvenih smeri, zadnja leta pa je opravil veliko samostojnih ponovitev. Razen tega je sodeloval na več alpinističnih odpravah: 1975. leta na Kavkaz in zatem so vsako drugo leto sledili Gašerbrum, Pamir, Lhotse, izvidnica za Yalung Kang in Yalung Kang.

»Zadovoljen sem z dosedanjimi uspehi,« ocenjuje sogovornik, »vendar se mi zdi, da bi lahko dosegel še več. Predvsem mi je žal, da sta minili odpravi na Makalu in Everest brez moje udeležbe.«

Kaj menim o številnih vzponih? Niti najmanj mi ne gre za

številu, ampak si prizadevam, da bi postal dober plezalec. Zato prebijem veliko dni v gorah in skušam kar največ plezati. Za razliko od večine alpinistov, ki trenirajo v plezalnih vrtcih, si sam nabiram glavni in alpinistični izkušnji v večjih stenah, v pravih smereh.

Tudi v alpinizmu niso možni vrhunski dosežki brez dolgotrajnega in načrtnega dela, kot ugotavlja Filip Bence. Žal alpinizem nima, kakor vrsta športnih tekmovanj, množice gledalcev. Zlasti zato mu manjka veljave in je družbena podpora skromnejša kot pri marsikateri športni ali celo rekreativni dejavnosti. Težava je še v tem, da so alpinistični rezultati težko merljivi in je ocenjevanje raznovrstnih dosežkov dokaj zapleteno. Alpinisti si zadnji čas zato prizadevajo za sestavo kriterijev, po katerih bi kar se da stvarno vrednotili njihovo dejavnost.

»Zame ima vsak vzpon, ne glede na težavnost, svojo vrednost,« naglašata tržiški plezalec in dodaja: »Vsak prinaša nova doživljanja, veselja in tragična. Posebej pomembno je, da zna alpinist čimprej premagati vsak padec ali žalosten dogodek in vztrajati v skupnih načrtih.«

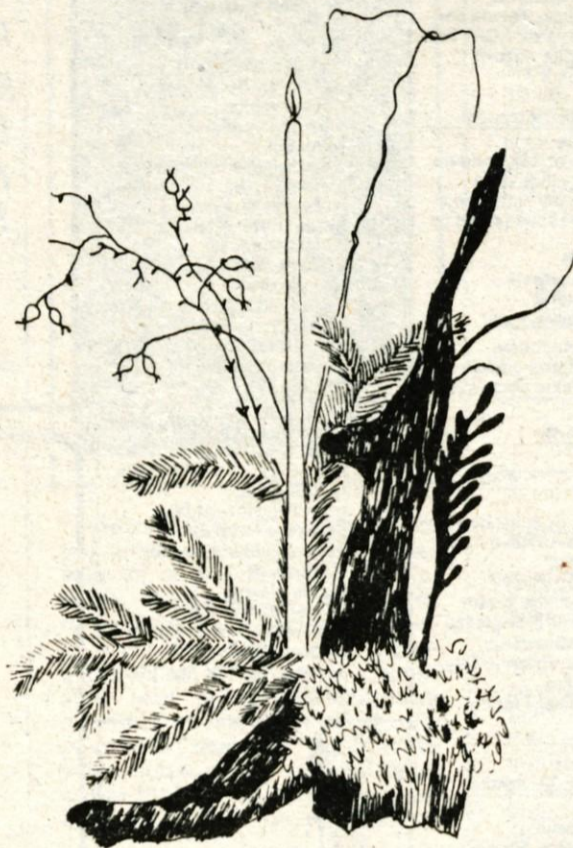
Čeprav je Tačrn doslej okusil v stenah marsikaj grenkega — med letošnjo odpravo je izgubil tovariša Boruta, s katerim je bil največkrat v navezi — ga nikoli ni premagala črnogledost. Še naprej, dokler mu bo dopuščalo zdravje, bo vztrajal v alpinizmu. Želi si še na katerega izmed visokih himalajskih vrhov, morda celo na najvišjega. To mu pomeni največje priznanje, kakršnega si prislužijo športniki z olimpijsko medaljo.

Kljub svoji skromnosti priznava, da bi bil vesel družbene pohvale. Res čudno je, da je ni dobil vsaj v planinski organizaciji, kjer je že dolgo tudi gorski reševalec in instruktor GRS. Toda Filipu Bencetu je veliko pomembnejše od papirnatih priznanj, da ga razumejo sodelavci in tržiškemu Peku in podpirajo njegovo alpinistično dejavnost, kolikor je mogoče.

GORIŠKA BRDA DOBROVO

**Proizvajalec
priznanih
briških vin
vam želi**

srečno in uspešno NOVO LETO 1986 in še
veliko lepih trenutkov ob naši izbrani kapljici!

KRZNARSTVO »CETINSKI«

RAK GOJKA

Kranj, Cesta Staneta Žagarja 5,
(na dvorišču za nebotičnikom)

- nudimo vse vrste krznarskih storitev po najnovejši modi,
- priporočamo se za nadaljnje zaupanje.

Cenjenim strankam in občanom Gorenjske želimo srečno novo leto 1986.

Modno ČEVLJARSTVO

kem

Kranj, Partizanska 5

Želi cenjenim strankam in občanom Gorenjske srečno novo leto 1986.

Priporoča se s kvalitetno izdelavo vsakovrstne obutve in obutve za kolesarje ter prosti čas (superge). Obiščite našo trgovino v Kranju, Maistrov trg (nasproti Delikatese).

Ugodne cene.

Trgovina je odprta od 8. do 12. in od 14.30 do 18.30 ob sobotah od 8. do 13. ure.

6. januarja 1986 odpiramo

novo EXPRES OPTIKO

v Cankarjevem naselju v Radovljici.

Upokojencem nudimo posebni popust na naše storitve.

Vsem občanom želimo srečno in uspešno novo leto!

Barbara Kregar dipl. ing.

kozmetika

pedikura

Kranj, Cankarjeva 15
inf. tel. 21-465

Želi srečno novo leto 1986
in se še nadalje priporoča.

SLOVENSKE ŽELEZARNE

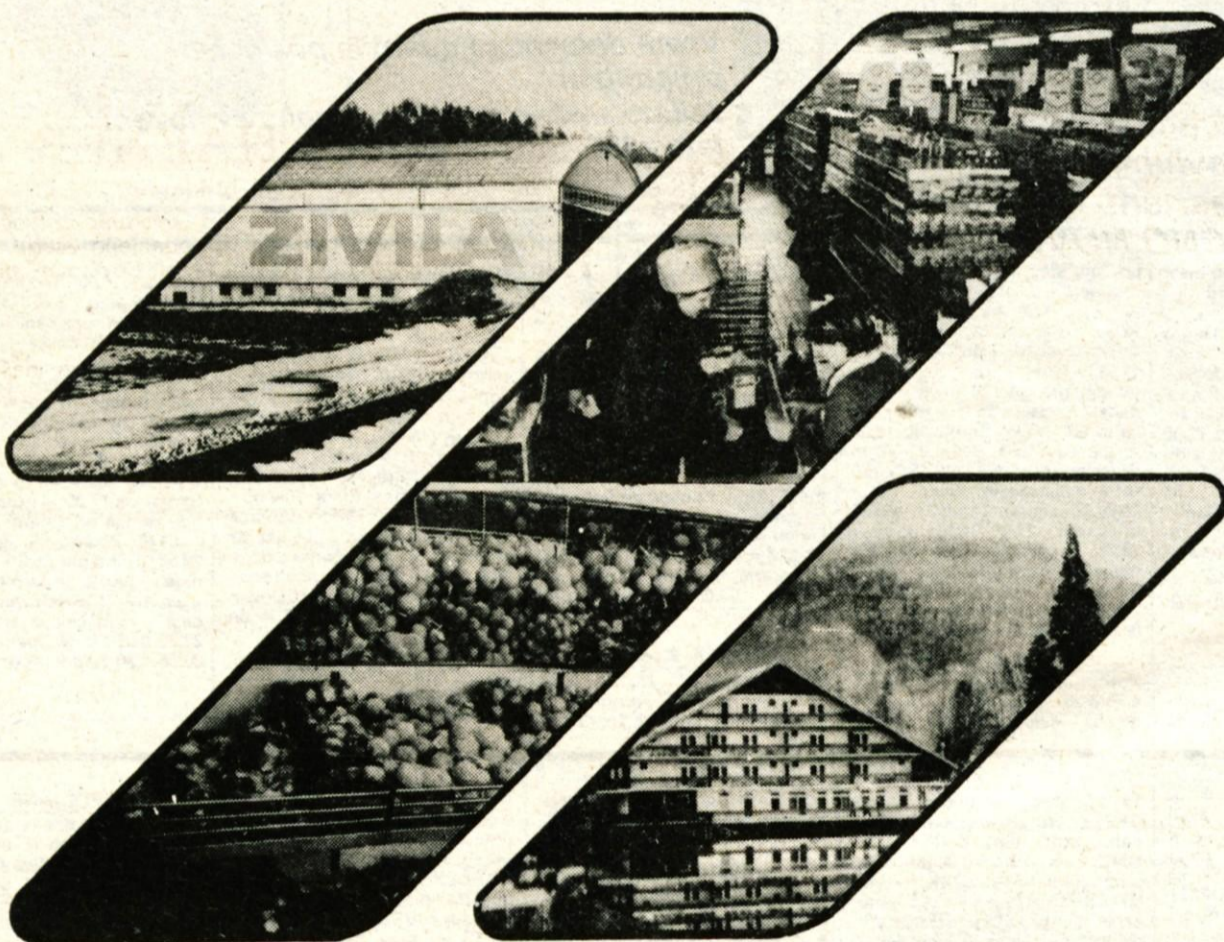
Tovarna vijakov

**plamen
KROPA**

Vsem delovnim
ljudem
srečno novo leto
1986

Trgovska in gostinska
DO Kranj

Vsem delovnim ljudem in poslovnim
prijateljem srečno in uspešno novo
leto 1986!

lesnina

Trgovina lesa
in gradbenega
materiala
Kranj, Primskovo

SREČNO 1986

NOVOLETTNA NAGRADNA KRIŽANKA

		PRAVILNO DEJENJE V PRILE- LI, V KRI- ŽANCI ENAKO VREDNIH ČESTI	LEPOTNO SVETILO GLAVNO SVETILO	MUSLIN MOS ME	FRANCIZ REZVALČEK KLAUVREY	KRAŠKA PLANETA NA MEJI MED BOSNO IN DALMAC	NIKOLAJ OMERSKA	STANE JAPONSKI TELOVADEK	GLAVNO MESTO BOLGARIJE	TELEKOZJA
GLAS	KATRAN	OSEBNI ZAMEK	ELEKTR. MERNA ENOTA	SPALNE PODROČJE POVRHANE	KODNA ZNAČKA KLESČAM	EL SADI	TANKA TANJINA	OSVORNJ TRIGLAV	STAN SVIČEK	VESTA UDEJE (BRATI)
LASTNIK TOVARNE	VELEKO PINKO JEZERO	MORNAR PLOVILNI PROJEKTI TRUBNIK	STAR BOLJAN	KOPNIK	SALESNA STRANICA	PLAMENKA UDEJA	BRANKA STROGAR	STAROBL PLUČKA LETALSTVO		SOVA SLOVNI PRAVILNO
KRVAVA PASTER OD SONČA OBRAVILN KRVAJU ALI PROSTOR	PREPROST PLOVIL	ZNAMKA OČI SLOVENSKE PRAŠKA	OSEBNI PAS MORNAR KOPNIK MORNAR	FRANK FLOVIL PLOVILNI MATERIALI ZMAJČALI	BACA JONG	THE OREL	VELEKO PINKO JEZERO	VELEKO PINKO JEZERO	VELEKO PINKO JEZERO	VELEKO PINKO JEZERO

Rešitev nagradne križanke pošljite do 8. januarja, do 9. ure, na naslov: CP Glas Kranj, Moša Pijadeja 1 – z oznako PRAZNIČNA NAGRADNA KRIŽANKA.

1. nagrada 1.000 din
2. nagrada 600 din

Kot vedno za novo leto je tudi letos Murkina prodajalna Elgo v Lescah nekaj posebnega. Domača aranžerka Marija jo je tokrat poživila s priljubljenimi Smrkci in strašnim Gargamelom. Prava paša za otroško domišljijo, dedka Mrza pa tu čakajo že pripravljena darila, lepo in privlačno zavita, da jih bo veselje dati pod jelko. — Foto: D. Dolenc

Obvestilo bralcem o spremembi naročnine in cene časopisa

Bralce časopisa Gorenjski glas obveščamo, da moramo, žal, z novim letom podražiti časopis. Stroški papirja in drugi pomembni stroški, na katere ne moremo vplivati, rastejo prek leta z indeksom prek 200. Nanje ne moremo vplivati. Potrudili smo se, da je podražitev časopisa čim manjša (25 odstotkov), da le-ta ne bi vplivala na naklado časopisa Gorenjski glas. Manjkajoče prihodke bomo nadoknadili s prizadevanjem kolektiva in ustanoviteljev.

Na osnovi sklepov vseh pristojnih organov znaša tako polletna naročnina za časopis 1600 din, prodajna cena enega izvida pa 50 din. Prepričani smo, da boste obvestilo sprejeli z razumevanjem.

Hitro ukinjanje tozdiv?

GORENJSKI GLAS Ob 35-letnici izhajanja odlikovan z Redom zaslug za narod s srebrno zvezdo

Glavni urednik: Milan Bajželj
Odgovorni urednik: Jože Košnjek

Ustanovitelji Glasa občinske konference SZDL Jesenice, Kranj, Radovljica, Škofja Loka in Trzin — Izdaja Časopisno podjetje Glas Kranj — Novinarji: Leopoldina Bogataj, Danica Dolenc, Dušan Humer, Helena Jelovčan, Lea Mencinger, Stojan Šajc, Darinka Sedej, Marija Voltjak, Cveto Zaplotnik, Andrej Žalar in Danica Zavrižleber — Fotoreporter: Franc Perdan — Tehnični urednik: Marjan Ajdovec — Samostojni oblikovalec: Igor Pokorn — Montaža in reprofotografija: Nada Prevc, Lojze Erjavce in Tone Guzelj — Predsednik izdajateljskega sveta Boris Bavdek (MS-ZKS za Gorenjsko) — List izhaja od oktobra 1947 kot tednik, od januarja 1958 kot poltednik, od januarja 1960 trikrat tedensko, od januarja 1964 kot poltednik ob sredah in sobotah, od julija 1974 pa ob torkih in petkih. — Stavak TK Gorenjski tisk, tisk ZP Ljudska pravica Ljubljana. Naslov uredništva in uprave lista: Kranj, Moša Pijadeja 1 — Tekoči račun pri SDK v Kranju številka 51500-603-31999 — Telefoni: direktor in glavni urednik 28-463, redakcija 21-860, odgovorni urednik 21-835, tehnični urednik 21-835, komerciala, propaganda, računovodstvo 28-463, mali oglasi, naročnina 27-960 — Oproščeno prometnega davka po pristojnem mnenju 421-1/72 — Naročnina za II. polletje 1.250 din.

Obvestilo
Zaradi pomanjkanja prostora v današnji številki nismo mogli objaviti vseh oglasov. Objavili jih bomo v naslednji številki po novem letu. Naročnikom oglasov se opravičujemo.

CP Glas